

**ÕDAGUMERESOOOMÕ KEELEQ
KAARTÕ PÄÄL**

**LÄÄNEMERESOOOME KEELED
KAARTIDEL**

VÕRO INSTITUUDI TOIMÕNDUSÕQ **28**
PUBLICATIONS OF VÕRO INSTITUTE

**ÕDAGUMERESOOMÕ KEELEQ
KAARTÕ PÄÄL**

**LÄÄNEMERESOOME KEELED
KAARTIDEL**

**FINNIC LANGUAGES
ON THE MAP**

Toimõndanuq Jüvä Sullõv

Võro 2014

Võro Instituudi toimõndusõq 28

Publications of Võro Institute 28

Toimõndaja / Editor: Jüvä Sullõv

Kaasõpilt / Cover design: fragment Yuri Koryakovi
keelekaardist / fragment of a Yuri Koryakov's language map

Inglüse kiil / English: Mari Mets

Nõvvoandja / Advisor: Triin Iva

Toimõndusnõvvokogo / Advisory board:

Renāte Blumberga (Läti Aoluu Instituut, Läti Ülikuul), Martin Ehala (Talliina Ülikuul), Riho Grünthal (Helsingi Ülikuul), Hasso Krull (Eesti Humanitaarinstituut, Talliina Ülikuul), Karl Pajusalu (Tarto Ülikuul), Péter Pomozi (Eötvös Lorándi Ülikuul), Tiit Rosenberg (Tarto Ülikuul), Janne Saarikivi (Helsingi Ülikuul), Anneli Saro (Tarto Ülikuul), Helena Sulkala (Oulu Ülikuul), Taive Särg (Eesti Kirändüsmuusoom), Heiki Valk (Tarto Ülikuul), Eberhard Winkler (Göttingeni Ülikuul)

Võro Instituudi toimõndusisi indeksiirvääq:

Publications of Võro Institute is indexed in:

MLA Directory of Periodicals

Eesti Rahvusraamatukogu digitaalne arhiiv (DIGAR)

Toimõndusõ aadrõs / Editorial address:

Võro Instituut, Tartu huulits 48, 65609 Võro, Estonia

tel +372 78 28750, faks: +372 78 28757

kodoleht: <http://www.wi.ee/index.php/toimondusoq>

e-post: juvasul@ut.ee, wi@wi.werro.ee

Trükjä: Bookmill

ISBN 978-9949-9581-3-9 (trükün)

ISBN 978-9949-9581-4-6 (pdf)

ISSN 1406-2534

ALOSTUSÕS

Võro Instituudi toimõnduisi sari ilmus 1997. aastagast päälle. Aastagast 2007 om välläannõq saanuq alalidsõ toimõndaja ni toimõndamisõ manno om haarõt riikevaihõlinõ nõvvokogo. Sarja om naat inne välläandmist retsensiirmä ja taa pandas kirjä riikevaihõliidsihe raamadunimistühe.

Välläandmissagõhus. Edespitengi om plaanit vällä andaq egä aastaga üts toimõnduisi põhinummõr, miä tulõ vällä rehekuun. Ku kirotsi kogonõs inämb, võidas mano tetäq eräle numbriid.

Oodami välläandmisõs kirotsi, mil om körralik ja kimmäs nii oppusõ ku uurmisõ puul. Tuuaos, et umma kirätüüd saataq, piä-i olõma üles astnuq Võro Instituudi konvõrendsel. Oodöduq ommaq kõik keele ja kultuuri uurmisõga köüdedüq tütüq ni uurmisallo vahõlidsõ ja vordõlõjaq teemaq.

Põhinumbridõ põhijaon andas vällä õdagumeresoomõ ni töisi Ōruupa väikeisi kiili ja kultuurõ urjidõ – keele-, kirändüs- ja rahvaluulõtiidläisi, muistitsidõ välläkaibjidõ, rahva-, aoluu- ni ütiskunnatiidläisi – kirotsi.

Esseistiga jaon annami vällä populaartiidüslikke kirotsi, arvostuisi ja ülekaehuisi. Erälde numbriin ilmusõq teemakogomiguq, suurõmbaq umaette uurmistüüp jms.

Toimõnduisi kiil. Võro Instituudi toimõndusõq om algusõst päälle olnuq mitmõkeeline välläannõq. Lisas võro ja eesti keelele oodami kirotsi kõigin õdagumeresoomõ keelin, erändkõrran ka muin keelin. Egä toimõnduisi põhinummõr om vähämbält kolmkeeline – kirotsõ originaalkiil üten võro- ja inglüskeelidse kokkovõttõga.

Artikliq retsenseeritäseq. Egä kirotsõ kotsilõ and uma vařadu ni mega arvamisõ kats, suurõmbidõ lahkominekide kõrral kolm arvamisandjat. Toimõndaja saat arvamisõq artikli kirotajalõ edesi.

Kirotsi saatmisõ tähtaig om egä aastaga 15. radokuu päiv. Kirotsõq ilmutõdasõq välläandõ sama aastaga numbrin, miä tulõ vällä rehekuun.

Nõudmisõq artikli moodulõ lövvüseq Võro Instituudi toimõnduisi kodolehe päl (www.wi.ee/index.php/toimondusoq).

Toimõndaja

ALUSTUSEKS

Võru Instituudi toimetiste sari ilmub 1997. aastast alates. Aastast 2007 on väljaanne saanud alalise vastutava toimetaja, toimetamisse on kaasatud rahvusvaheline kollegium ja sari on muudetud eelretsenseeritavaks. Väljaanne registreeritakse rahvusvahelistes bibliograafilistes andmebaasides.

Perioodilisus. Edaspidigi on kavas avaldada üks toimetiste põhini number aastas, ilmumisega oktoobris, ning vastavalt kogunevale materjalile erinumbreid.

Otame avaldamiseks artikleid, mis on teoreetiliselt ja empiiriliselt hästi põjhendatud. Toimetised on avatud kõigile kaastöödele keele ja kultuuri uurimisega seotud aladelt ega ole piiratud Võru Instituudi konverentsidel esinejatega. Teretulnud on interdisciplinaarne ja võrdlev vaatenurk.

Põhinumbrite põhirubriigis avaldatakse läänemeresoome ning teiste Euroopa väikeste keelte ja kultuuride uurijate – keele- ja kirjandusteadlaste, folkloristide, arheoloogide, etnoloogide ja ajaloolaste ning sotsiaalteadlaste – artikleid.

Esseistika rubriigis avaldame populaarteaduslikke artikleid, arvustusi ja ülevaateid. Erinumbritena ilmuvalt teemakogumikud, monograafiad, konkreetsed uurimused jms.

Toimetiste keel. Võru Instituudi toimetised on algusest peale olnud mitmekeelne väljaanne. Lisaks võru ja eesti keelele ootame artikleid kõikides läänemeresoome keeltes, erandjuhtudel ka muudes keeltes. Iga toimetiste põhini number on vähemalt kolmkeelne – artikli originaalkeelele lisatakse alati võru- ja ingliskeelne kokkuvõte.

Artiklid retsenseeritakse. Iga artiklit hindab anonüümsest kaks, eriarvamuste korral kolm retsentsenti. Toimetaja saadab retsensioonid edasi artikli autorile.

Artiklite saatmise tähtaeg on iga aasta 15. veebruar. Artiklid avaldatakse väljaande sama aasta numbris, mis ilmub oktoobris.

Kaastöö vormistusjuhendi ja nõuded leiab Võru Instituudi toimetiste kodulehelt (www.wi.ee/index.php/toimetised).

Toimetaja

ALKUSANAT

Võrun instituutin toimituksia -julkaisusarja on ilmestynyt vuodesta 1997 alkaen. Vuodesta 2007 julkaisulla on ollut vakiutinen päätoimitaja ja toimitustyössä on ollut mukana kansainvälinen työryhmä. Sarjaa on alettu esitarkastaa. Julkaisut rekisteröidään kansainvälisiin bibliografisiin tietokantoihin.

Võrun instituutin toimituksia on **aikakausijulkaisu**. Sarjan päänumero ilmestyy joka vuosi lokakuussa. Lisäksi julkaistaan erikoisnumeroita kulloinkin saatavilla olevasta materiaalista.

Julkaisemme artikkeleita, jotka ovat teoreettisesti ja empiirisesti hyvin perusteltuja. Otamme vastaan artikkeleita kielen ja kulttuurin tutkimukseen liittyviltä aloilta, eikä kirjoittajan tarvitse olla osallistunut Võrun instituutin konferensseihin. Toivomme artikkeleilta tieteiden välistä ja vertailevaa näkökulmaa.

Päänumeroiden perussisältö muodostuu itämerensuomalaisten ja muiden Euroopan pienten kielten ja kulttuurien tutkijoiden – kieli- ja kirjallisuustieteilijöiden, folkloristien, arkeologien, kansatieteilijöiden, historioitsijoiden ja yhteiskuntatieteilijöiden – artikkeleista.

Esseistiikan osiossa julkaistaan populaaritieteellisiä artikkeleita, arvosteluja ja katsauksia. Erikoisnumeroina ilmestyvät teemakokonaimat, monografiat, tutkimukset yms.

Julkaisujen kieli. Võrun instituutin toimituksia on alusta asti ollut monikielinen sarja. Võron- ja vironkielisen artikkelen lisäksi otamme vastaan artikkeleita kaikilla itämerensuomalaisilla kielillä, poikkeustapauksissa myös muilla kielillä. Jokainen päänumero on vähintään kolmikielinen – alkuperäiskielisen artikkelin lopussa on aina võron- ja englanninkielinen tiivistelmä.

Artikkelit tarkastetaan. Jokaisen artikkelin arvioi anonymisti kaksi, erimielisyyskien sattuessa kolme tarkastajaa. Sen jälkeen arvostelu lähetetään artikkelin kirjoittajalle.

Määräaika. Artikkeleita otetaan vastaan joka vuosi 15. helmikuuta saakka. Artikkelit julkaistaan saman vuoden julkaisussa.

Artikkelin muotoiluohjeet löytyvät Võrun instituutin toimituksia -julkaisun kotisivulta (www.wi.ee/index.php/toimondusoq).

Toimittaja

PREFACE

Publications of Võro Institute have been published since 1997. Since 2007 the procedure of publication has been changed. There is a standing editor in charge, an international advisory board is involved and the series will be peer-reviewed. The publication will be registered in international indexing/abstracting services/databases.

Periodicity. Henceforward we aim to publish a main issue a year, in October, and according to material and will special editions will be published.

Theoretically and empirically well-grounded **papers are expected.** Publications are not limited to the presentations of the annual conferences of Võro Institute. We look forward to all contributions from the different fields of the study of language and culture. The interdisciplinary and comparative angle is welcome.

In the main section the contributions of researchers of Finnic and other European small languages and cultures – linguists, scholars of literature, folklorists, archaeologists, ethnologists, historians, and social scientists – are published.

In the section of essays the papers of popular interest, reviews and summaries are published. Thematic numbers, monographies, and ad hoc studies are published as special editions.

Language. Publications of Võro Institute have been since the very beginning a multilingual publication. In addition to the Võro and Estonian languages articles in all Finnic languages, and as an exception in other languages, are welcome. Each main edition is at least trilingual – the summary in Võro and in English will be always added to the original.

The papers are peer-reviewed. Each article is anonymously reviewed by two, in case of disagreement by three reviewers. The editor forwards the reviews to the author.

The deadline for papers is every year February 15. The papers are published in the issue of the year, in October.

Submission guidelines are available on the homepage of the Publications of Võro Institute (<http://www.wi.ee/index.php/publications/introduction>).

Editor

SISUKÖRD

CONTENTS

<i>Vilja Oja. Nädalapäevad eesti ja lähisugukeelte murretes .</i>	11
Nädälipääväq eesti ja lähkeisi sugukiili murdin	31
Dialectal names for the days of the week in Estonian and closely-related languages	32
<i>Yuri Koryakov. The changes of the Veps language area in the 19th and 20th century: cartographic perspective</i>	34
Vepsä keeleala muutusõq 19. ja 20. aastagasaal: kartograafilinõ kaehus	49
<i>Anna Makarova. The toponymy of the Balto-Finnic origin in the files of the toponymic expedition of the Ural University</i>	52
Õdagumeresoomõ kotusõnimeq Urali Ülikooli kotusõ- nimeuurmiskäüke failõn	71
<i>Sulev Iva. Võru ja seto keelekorpus</i>	75
Võro ja seto keelekorpus	80
Võro and Seto language corpus	81

NÄDALAPÄEVAD EESTI JA LÄHISUGUKEELTE MURRETES¹

VILJA OJA

Üldiselt arvatakse, et nädalapäevade nimetused on läänemeresoome keeltesse tulnud kahest suunast: soome keeles on valdavaks skandinaavia ja mujal slaavi mõju. Ajaarvamist laiemalt uurinud Kustaa Vilkuna peab töenäoliseks, et kuu faasimuutustele vahelisi päevi loendasid läänemeresoomlased numbritega juba muinasajal, enne ristiusustamist (Vilkuna 1959 ja 1979: 355 jj). Alljärgnevalt käsitletakse nädala ja nädalapäevade nimetusi läänemeresoome murretes, analüüsitakse nende struktuuri ja päritolu, esitatakse levikuandmed ja võrreldakse läänemeresoome murdesõnu vastetega naaber- ja kontaktkeeltes. Selgitamaks sõnade kujunemist, heidetakse algul kiirpilk ajaarvamise ajalukku.

Murdesõnade leviku osas lähtutakse kleeatlastest. Nädala ja kõigi nädalapäevade nimetused on kaardistatud ja lühidalt kommenteeritud Lääänemeresoome kleeatlases (vt ALFE 1: 282–295 ja 301–302). Kõrvuti teiste Euroopa keelte murdematerjaliga on mõisteid ‘nädal’, ‘pühapäev’, ‘esmaspäev’ ja ‘teisipäev’ väljendavad läänemeresoome sõnad esitatud Euroopa keelte atlases (ALE 1, 6, Cartes 69–72, Commentaires 161–217). Lisamaterjali on kogutud peamiselt murdearhiividest (EMSUKA, SMSA), mõnes osas ka sõnaraamatutest. Vältimaks erinevaid kirjutusviise, esitatakse murdesõnad kirjakelepäraselt, diakriitikutega märgitakse konsonantide palatalisatsiooni ja lõunaeestis ülipika kõrgenenuud vokaali madalamat kvaliteeti (*ii*, *yy*).

Lääänemeresoomlaste ajaarvamine

Inimeste ajaarvamine kujunes looduslike ja bioloogiliste rütmide põimumisel. Ürgseimaks aluseks on peetud öö ja päeva rütmilist vahendumist. Mõistet ‘ööpäev’ väljendatakse sageli ühe poole,

¹ Uurimistööd on rahastatud projektidest SF0050037s10 ja ETF9367.

kas päeva või öö nimetusega (vt nt Vahtre 1991: 9–16). Lääne-meresoomlastel on kombeks loendada päevi, kuid soome-ugri rahvaste hulgas on peetud arvestust ka ööde järgi, nt udmurdid on surnuid mälestades loendanud öid (Harva 1941: 52; Holmberg 1914: 31). Loodusoludest sõltuval rahval määras päeva pikkuse päevalguse olemasolu (vrd *polaarpäev*, *polaaröö*). Läänemeresoome ja saami keeltes märgib mõisteid ‘päev’ ja ‘päike’ *päiv*-tüveline noomen, mis lähtub soome-ugri algupärasest tulenimetusest **päjwā* (EES: 403; EEW: 2303–2305; SKES 680–681; SSA 2: 456; UEW: 360). Öönimetus on soome-ugri keeltes ühise tüvega (EES: 633; EEW: 4072; SKES 1866–1867; SSA 3: 493; UEW: 72).

Aja mõõtmine põhineb päikese ja kuu liikumisel (vt nt Korhonen 1915: 9). Pole teada, kuidas läänemeresoomlased muinasajal pikemaid ajavahemikke perioodideks jagasid. Nagu kogu inimkond, on siinsed asukad jälginud kuu muutumist, korraldades oma elu ja töotsüklid sünoodilisest kuust sõltuvalt. Soomlaste uskumuste järgi oli kuu loomise aeg, kui kuud pole näha, nn *tyhjät päivät* või *katehen päivät*, eriliselt ohtlik, mil tuli paljusid toiminguid vältida (Porthan 1904: 177; Vilkuna 1959: 274). Eesti rahvausundis jälgiti enim kuu nähtava osa suurenest ja kahanemist (Hiiemäe 1993). Pölluharijad olid oma ajaarvestuse sidunud agraarse tsükliga juba ammu enne seda, kui kristlik kalender Eestisse jõudis (ERK 1: 5; ERM; Folklore). Esimesed kalendrid Eestimaa jaoks (trükitud Magdeburgis 1592. ja 1602. a) koostas Tallinna Niguliste kirikuõpetaja Lambertus Kemerling. Eestis pidevalt ilmuvad kalendrisarjad rajas Tallinna trükkal Jacob Johann Köhler 18. sajandil. Saksakeelse sarja *Ehst-Liefländischer Allmanach* esimene väljaanne ilmus 1718. a ja eestikeelne *Eesti-Ma Rahwa Kalender* 1720. a kohta (täpsemalt vt Annus 2000). Esimese soomekeelse *Almanaca* koostas Lauri Tammelinus 1705. aastal (Vilkuna 1968: 309).

Nädal

Nädalate algne süsteem kujunes välja Babüloonias ajavahemikus 4000–300 eKr. See sõltus kuukalendrist, mis algas alati kuuloo-

mise ajal ning jagunes neljaks vastavalt kuufaasidele. Kuufaasi muutus (iga 7., 14., 21. ja 28. päev) oli ohtlik aeg, mil kehtis hulk tegevuskeelde. Tabupäevad, mille juured ulatuvad tõenäoliselt sumeri kultuuri, on märgitud juba Babüloonia-Assüüria pidupäevakalendrites (Tallqvist 1938: 24). Nädal ei olnud kõigil rahvastel ühepikkune. Muinasgermaanlastel oli ajaarvestuse aluseks 14-päevane periood. Muistsete roomlaste tsükkel sisaldas kahekso argipäeva ja üheksas oli turupäev (Buck 1949: 1004; Vahtre 1991: 18). Muinasskandinaavia nädalat on peetud 5-päevaseks (nt Eelsalu 1985: 23 jj). Juudi nädal algab sabati õhtul² ja lõpeb järgmise sabati õhtul, hõlmates seega meie kalendri järgi osaliselt kaht laupäeva ehk 8 päeva (vt Buck 1949: 1005). Praegust seitsmepäevast nädalat seostatakse maagilise arvuga 7, ent seitsmepäevast perioodi on peetud ka bioloogiliselt inimesele sobivaks, näiteks olla see tavalline Aafrika loodusrahvastel (Harva 1941: 46). Millal seitsmepäevane nädal Põhja- ja Ida-Euroopas välja kujunes, pole täpselt teada.

Läänenmeresoome keeltes mõistet ‘nädal’ väljendavad sõnad lähtuvad kahest tüvest: **viikko*- ja **netälä*- ~ **nätälä* (vt ALE, kaart 69; ALFE: 301–302). Soome ja isuri keeltes ning vadja Kukkusi ja eesti Vaivara murrukus on nädala nimi *viikko* või selle variandid. Soome keelde on sõna laenatud Skandinaaviast (vrd v-nor *vika* < germ **wikōn*), eesti, vadja ja isuri murretesse aga soome keelest (LÄGLOS: 399–400; SKES 1743; SSA 3: 440). Karjalas on *viikko* ebamääranne pikem ajavahemik, kuid vanasti märkis see ühtlasi seitsmepäevast tsüklit (ALFE: 302; KKS 6: 609). Ka Ida-Soome murretes tuntakse sõna *viikko* (lisaks nädalanimetuslele) või ühendit *viikkokausi* tähenduses ‘pikem ajavahemik’ (ALFE: 301; Ruoppila 1967: kaart 69). Germaanlased kasutasid *wik*-tüvelist sõna varem kui tekkis nädala mõiste. Gooti **wikōn* ‘pööre, vahetus’ tähistas 14-päevast perioodi, mil kuu kas kasvab või kahaneb (Hellquist 1922: 1104). Laenusuhet ladina sõnaga *vicus* ‘vaheldus, pööre’, *vicēs* ‘kordamööda’ ei peeta usutavaks, ehkki mõlemad pärinevad samast

² Judaismi kohaselt algab päev päikeseloojangul ning kestab 24 tundi, *sabbath* oli nii nädala kui ka puhkpäeva nimetus (Buck 1949: 1005; Humphrey 2002a: 167; Israel).

juurest < ieur. **weig-* (LÄGLOS: 399–400; Kluge 2002: 994; Pokorny 2002: 1130–1131).

Ida- ja lõunapoolsetes läänemeresoome keeltes väljendab mõistet ‘nädal’ vene laen: eesti *nädal*, *nädäl*, *nätäl*, vadja *näteli*, karjala *netali*, *netäli*, *neteli*, vepsa *netali*, liivi *nädil*. Sarnane nädalanimetus on näiteks läti keeles ja vene laenuna idapoolsetes uurali keeltes (Humphrey 2002a: 170–171). Slaavi keeltes laialt levinud sõna (<**nedēlja*) tähistas algsest nii puhkpäeva kui ka 7-päevast perioodi (ESSJ: 115–117; IES: 566; Vasmer 3: 57). See tulenes töökeeldu väljendavast fraasist (vrd vn *ne delo* ‘ei + töö, tegevus’), kajastades eelajaloolist uskumust kuukandri “ohlikest” päevadest³. Laenatud nädalanimetus on sageli üheks argumendiks osutamaks, et eesti kalendrisüsteem on vepärane.

Nädalapäevade süsteem

Hiljemalt viimasel aastatuhandel eKr. oli Babüloonias nädalate arvestus taevakuust sõltumatu ja nädalapäevad nimetati taevakehade järgi: esimene oli ‘Kuu päev’, viimane ehk seitsmes ‘Päikese päev’ ning vahepealsed päevad said nimed silmaga nähtavate planeetide ja nendega samastatud jumalate järgi⁴. Kreeklaste kaudu laenati nädalapäevade süsteem Rooma, kust see 3. saj pKr levis edasi germani rahvaste hulgast. Päevade nimed asendati kohalikus kultuuris ja keeles vastavate taevakehade või jumalate nimedega (Kruijsen, Mooijman 1986: 389). Peagi levis Kreekast Rooma ja sealta vähehaaval edasi Rooma kultuuri mõjusfäéri kuuluvates maades judaistlik nädalapäevade süsteem, mille kohaselt nädal algab pühapäevaga, esmaspäev on teine jne. (Buck 1949: 1004–1008; Kruijsen, Mooijman 1986: 390). Heeb-

³ Slaavi pühapäeva nimetust on peetud tõlkelaenuks, vrd ladina *feriātus* ‘tööst vaba’, *feriātus dies* ‘pühapäev’, mitmus *diēs feriātī* ‘päevad ilma tōsise tööta’, kreeka ἀπρακτος ἡμέρα ’tegevuseta, tööta päev’. Slaavi nimetuste laia levikut arvestades usutakse siiski, et need on slaavi al-gupäraga, mitte tõlkelaenud (IES: 566; Vasmer 3: 57).

⁴ Kuu (kreeklaste Selene), Marss (Ares), Merkuur (Hermes), Jupiter (Zeus), Veenus (Aphrodite), Saturn (Kronos), Päike (Helios).

rea keeles tähistavad nädalapäevi tähestiku kuus esimest tähte, millele vastavad numbrid 1–6, näiteks pühapäev on *jom alef* ‘päev A’. Seitsmes, Piibli järgi hingamispäev, on *jom Shabbat* ‘Sabati päev’ (Iisrael). Euroopas kehtib selline süsteem kreeka-, portugali-, islandi-, malta- ja türkiiskeelsetes nädalapäevade nimetustes, lisaks kreeka, pärsia ja araabia laenudena nende keeleala-de naabermurrettes (vt nt ALE; kaardid 71, 72). Germaanlastel säilis üldiselt ladinapärane planetaardeistlik süsteem, kuid muutusi toimus siangi (nt kolmapäeva nimetamine ‘kesknädalaks’).

Läänemereresoomlaste kalendris kajastuvad ristiusustamisega seotud muutused nii kommetes ja uskumustes kui ka nädalapäevade nimetustes. Läänegermaanlastelt Skandinaaviasse levinud päevanimed laenati soome keelde originaalilähedasel kujul, koos mõistet ‘päev’ märkiva järelosisega *-tai*, murdeis ka *-taa*, *-tak*, *-taki*, *-takki* jt < rts *dag*, < v-rts *dagher*, v-nor *dagr* ‘päev’ (Kettunen 1940: kaart 93; SSA 2: 253). Teistes läänemeresoome keeltes pöhineb enamik nädalapäevade nimetusi numeratsioonil. K. Vilkuna arvates on läänemereresoomlased (sealhulgas soomlased) algsest loendanud nädalapäevi järgarvudega (Vilkuna 1959: 264–265). Erinevalt nimetati kuu faasimüutusega seonduvat pühapäeva. Heinrich Göseken (1660: 80–81) loetleb eesti keeles päevi järgmiselt: “Esmas pehw, töine pehw, kolmas pehw, neljas pehw, vihhes pehw, kuhhes pehw, seizimes pehw”, lisades paralleelnimetused “kesckneddal, Rehde, Lauw pehw”.

Pühapäeva kui tabupäeva vastandiks on argipäev: sm krj *arki g arjen*, krj *árgi*, vps *árg*, ee *argipäev*. Germaanlastelt laenatud *arki* tähistab mõistet ‘keeluvaba päev, maagiliste toimingute päev’, vrd vskand *ergi* < algskand **argi* < germ **argīn* ‘tegevusvabadus, tabude ja käitumisnormide puudumine’ (SKES 23; SSA 1: 81; Tunkelo 1913: 81–86; Vilkuna 1959: 261–263). Õigeusklikek olid kolmapäev ja reede paastupäevad, mille kohta ei saanud öelda *arki*. Seepärast tuli ortodoksse kiriku mõjupiirkonnas, sealhulgas koolasaami, karjala ja vepsa keeltes kolmapäev ja reede ümber nimetada või asendada *arki* neutraalse sõnaga *päivä* (Vilkuna 1959: 264). Näiteks karjalas Säämöjärvi murdes on öeldud: “pyhähköt päiväd on kolmaspäivy da peätteńittšy” (KKS 4: 557). Läänemeresoome lõunaosas on nädalapäevade

liitnimetuste järelosiseks *päiv*-sõna variandid (eesti murretes harilikult lühenenult: *-päe*, *-pä(a)*, *-ba*, *-pe*, *-p* jt).

Pühapäev

Soome, isuri, põhjaeesti ja vadja murretes on puhkepäeva nimi *pühä* või *püha*. Ida- ja lõunapoolsetes läänemeresoome keeltes kasutatakse liitsõna: karjala ja eesti *pühä/päivä* variandid, vepsa *püha-* või *pühä/päi*, *-pei* (põhjaosas *pihapei*), lõunavepsa *pihä/päi(v)*, liivi (Kuramaa) *pivaa/pääva*, (Salatsi) *püä/pääva* (vt ALFE: 294–295; SLW 161). Lühenenud kujul esineb eesti murretes sageli *pühaba*, *pühabe* jt, Lääne-Eestis ka *pühava*, *pühävää* (F. J. Wiedemann sõnaraamatus (1973: 909) *pühav* g *-a*). Rahvakeeltes on moodustatud liitkonstruktioone, nagu *pühäbä-ne/pääv* (*pühäbä* + omadussõnaliide *-ne.* + *pääv*), *pühavane pääv*, *pühäpäävähne päiv* jt.

Pühä kuulub läänemeresoome-lapi ühissõnavarasse (vrd saami *bâsse*, *pass-peiv* jt), kuid selle algupära pole päris selge. Soome murretes märgib *pyhä* muuhulgas mõistet 'aiaga piiratud või muul moel eraldatud koht või ala' ning verbid *pyhätä*, *pyhittää* 'eraldada, aiaga piirata; kaitsta, hoida', mistõttu **pühä*-tüve on püütud ühendada sõnaga *piha* 'taraga piiratud ala, õu' (EES 407; Lönnrot 1958: 293; SMSA; SSA 2: 448–449.). F. J. Wiedemann sõnaraamat (1973: 813) annab eesti sõna *piht* g *piha* saksakeelse vastega "Stange, Zaunstange, Pallisade" (vrd *pihtaed*). Karjala-vepsa alal on vanad *Pühä*-kohanimed tähistanud piiriobjekte, nt *Pühädärvi*, vene *Pigozero* (*ozero* 'järv'). Nende kohanimede tekke ajal (11.–12. saj) tunti *pühä* tähenduses 'piir, tara'. Tähenduse muutus ilmneb hilisemates vene vastetes (nt *Syjatozero*), mis lähtuvad kiriklikust mõistest *syjatoj* 'püha' (Mullonen 1995: 26). Niisiis võis **pühä* algsest seostuda mõistetega 'piir', 'vahe' vms. L. Vahtre on juhtinud tähelepanu eesti sõnale *nädalavahetus* (mitte nädalalöpp), kui aja tsüklilist kulgu iseloomustavale nimetuslele, kus kahe tsükli vaheline *püha* ei kuulu kummassegi (Vahtre 1991: 20–21, 130). Ortodokssetel läänemeresoomlastel on *pühä* tänapäeval esmajärjekorras paastu

nimetus ning samast tüvest on moodustatud hulk paastuajaga seotud sõnu.

Püha kõrval või asemel tarvitatakse läänemeresoome murretes veel kaht eritüvelist nimetust. Soomekeelne *sunnuntai*⁵ (murdeis *sunnun/taa*, *-tak(i)*, *sun/tai*, *-tak(i) -takki* jt) on germaani algupäraga laen, vrd v-rts *sunnodagher* (rts *söndag*), isl *sunnudagur*. Germaani liitsõna tähendusega ‘päikese päev’ (nt sks *Sonntag*, ingl *Sunday*) on moodustatud ladina eeskujul, vrd lad *dies Solis* ‘id’ (Buck 1949: 1006; SKES 1108; SSA 3: 213). Euroopas on lisaks germaani keeltele pühapäeva nimetamismootiiviks ‘päike’ põhjalapi murdeis: *sodnā-bæive* (*sodnā* < skand.), albaania keeles: *e diel < diell* ‘päike’ ja kalmõki keeles: *narn* ‘päike (ka nädal)’ (ALE, kaart 70; Humphrey 2002b: 184–186).

Vadjakeelne *nätil/päivä* on säilitanud vene laenu (< vn *nedelja*) varasema tähenduse ‘pühapäev’ (vrd vadja *nätili* ‘nädal’). Kirikuslaavi keeles anti puhkepäevale uus nimi, märkimaks Kristuse surnust ülestõusmist: v-vn ja v-sl *vūskrišenije* > vn *voskrešeńje* ‘uuestisünd, surmast ärkamine’, mis on vene keelest laenatud muuhulgas ka soomeugri keeltesse: Koola-saami (Iokan’ga) *vessenne*, udmurdi *voskrešeńje*, sürjakomi *viiskrešeńna* ja permikomi *krešeńna* (ALE, kaart 70; Humphrey 2002b: 187). Vene varasem pühapäeva nimi jäi ortodokssitel slaavi rahvastel märkima seitsmepäevast perioodi (IES 168; Vasmer 1: 357). Pühapäeva nimetusena on slaavi *nedělja* või sellest lähtuv sõna jätkuvalt kasutusel mitmes slaavi keeles, nt balkani keeltes, poola, valgevene, ukraina, tšehhi ja slovaki murretes ning vene laenuna ka soomeugrilastel mordva ja permi keeltes (ALE, kaart 70; Humphrey 2002b: 190–191).

Esmaspäev

Enamikus põhjaeesti murretes märgib esmaspäeva liitsõna *esmas/päev*, mille järelosis *-päev* on sageli lühenenud (vt

⁵ Rahvakeeles eelistatakse *pyhä*-tüveliset nimetust (ALFE: 294–295; SMSA; Vilkuna 1959: 258).

Saareste 1938, kaart 28). Selle kõrval kasutatakse (peamiselt läänepoolsetes murrakutes) sõnu esikomponendiga *esma-*. Harulduseks ei ole adjektiivse täiendosaga liitkonstruktsioonid nagu *esmas/päevane päev*, *esmabane päev* jt. Saartemurdeline *esmasse* (<*esmaspe* <*esmaspäev*) ning *ne-tuletised esmassene*, *esmassane* ‘esmaspäev(ane)’ on tekinud assimilatsiooni *-sp-* > *-ss-* tulemusel (vt ka EEW 213). Kirderannikumurdes esineb *esmis/pä*, (-*pe*, -*pene*) ja *esmine päiv*, Lüganuse murrakus ka lühenenud kujud *espä*, *ies-*, *esis-*, *essis-*, *espäne*, *esispäne* *päiv* ja Kuusalu murrakus *esaspäiv* (EMS 1: 800, 812, 814–815). Lõunaestri murretes ja osalt nende naabruses on liitnimetuse esikomponent *ijs(s)/-, ijsse(m)/-, ijsmä/-*, *ijsmäne* ning järellosis *päiv/pääv* on siangi sageli lühenenud, mille tõttu on tekinud sõnakujud *ijssep*, *ijsempe*, *ijsepine* jt (EMS 1: 579, 581–582; vt Saareste 1938, kaart 28).

Eesti keelega sarnaselt nimetatakse esmaspäeva liivi keeles ning mõnes isuri ja vadja murdes: is (Alam-Luuga) *ensi päiv*, vdj (läänevadja, Kukkusi) *esimespäivä*, *ensseppäivä*; lv (Kuramaa) *e'žžõm/päävä*, *e'žžim-*, (Salatsi) *ēzum pääva* <*esim- (Kettunen 1938: 48; SLW 55). Teistes isuri murretes, nagu ka karjala ja vepsa keeles lähtub liitnimetuse esikomponent samast tüvest, kuid teine osis on *argi*: krj *ens(i)-*, *enzimäne-*, *enžimäis-*, *eezimän-*, *ezmäss/argi* jt; vps *ežm/ärg*, *ezmäžn/ärž* jt; is *ens argi*, *ensimmäss argi* (ALFE 1: 282–283). Nende nimetuste esikomponent tuleb järgarvsõnast tähindusega ‘esimene’. Soome ja karjala sõnas *ensi* on selgelt eristatav järgarvsõnu tuletav sufiks **-nte*. Sõna *ensi-* ja sugulastüved *esi-*, *eel*, *ees*, *enne* põhinevad pronomeniitüvel **e-*, millel on vasted enamikus uurali keeltes (EEW: 212–213; Ikola 1962; SKES 39; SSA 1: 105; UEW 67).

Kõigis soome murretes kasutatakse üksnes laennimetust *maanantai* või selle variante, *muantanai*, *moantanak*, *maananta(a)*, *maanta* jt < skand, vrd v-rts *mānadagher*, rts *måndag* (SSA 2: 135). Germaani liitsõna tähindusega ‘kuu päev’ (vrd nt sks *Montag*, ingl *Monday*) on tõlkelaen ladina nimetusest *dies Lunae* ‘id.’ (Hellquist 1922: 498; Kluge 2002: 630; Kruijsen, Mooijman 1986: 392–393). Vadja murretes tähistab esmaspäeva rootsi tõlkelaen *tuhkapäivä*, vrd soomerootsi (östra Nyland ‘Ida-Uusimaa’) *askmåndag* ‘Vaikse nädala esmaspäev’ (OFSF 1: 64).

Teisipäev

Kõigis läänemeresooome keeltes peale soome keele on teisipäeva nimi moodustatud järgarvu ‘teine’ väljendava sõna abil, mis tuleneb pronomeni tüvest **tō* (EEW 3116–3117; Ikola 1962; SSA 3: 304). Liitnimetuse teine osis on *päivä* või *arki* variant (levik vt Hänninen 2000: 20). Põhjaeesti murretes on laialt levinud kirjakeelega sarnane *teisi/päev* ja selle murdepärased häälvariandid või lühenenud kujud. Näiteks põhjarannikul esineb nii *toisi*- kui *tois/päiv(ü)*, lõunaeesti murdes ja kohati naaberalal ning idamurdes ja Alutagusel on täiendosa häällikuju *tōisi*-, Võru murdes *tōisō*-, *tō(ð)sō*. Liitsõnast või selle lühenenud kujust tuletatud *ne*-sufiksiga adjektiivile on mõnikord liidetud sõna *päev*, nt (Martna) *teisibäne päev*, (Kodavere) *tōosibane pääv*, (Karksi) *tōisipine (päiv)*, (Otepää) *tōsisibäne päiv*, (Setu) *tōosõpääväne pääv*. Saarte murdes nimetatakse teisipäeva *teisse* (<*teis/pe* <*teis-* + *päev*), ning *ne*-liitelisena *teisse/ne*, *-na*, Kihnu murrakus *teisimbä* (~ *teesim/bä*, *-ba*). Viimasega sarnaneb Salatsi-liivi *toožum pääva* ‘teisipäev’ <*tōin(i)* ‘teine’ (SLW 198). Kuramaa liivi murretest on registreeritud *tuuož'na*, *tuuoizna/päävää* (vrd eesti *teisibane pääv*, saarte *teissene*, *teissena*).

Karjala ja vepsa keeltes ning isuri Soikkola ja Hevaa murdes liitub jägarvsõnale *arki*. Liitsõna esikomponent on isuri ja vepsa keeltes konsonantlüveline: is *toissarki*; vps *tožn/arğ* (-ařg, -arg), karjala murretes esineb nii konsonant- kui ka voakaaltüve: krj *tois-*, *toiš-*, *to(i)ss-*, *toš/argi* (-arki), *tož(n)ařg*; *tōin(i)*, *toiň(i)-*, *toine-*, *toiňe/argi* (-arki, -arge, -ařg). Viimastega sarnaste teisipäeva nimetuste kohta leidub paar teadet ka soome murretest: (Täräntö) *toine arki*, (Impilahti) *tōnearg*, *g tossargen* (SMSA).

Teisipäeva tavalline soomekeelne nimetus on *tiistai* (murdeis *tiis/taa*, *-tak(i)*, *-takki*) < germ (skand), vrd v-rts *tisdagher*, rts *tisdag* (ALFE 1: 284–285; SSA 3: 292). Muinasgermaani nimetus on ladina tõlkelaen < lad *dies Martis* ‘Marsi päev’. Germaanlaste usundis oli sõajumal Marsi vasteks vapper jumal nimega * *Tiwaz* (v-skand *Týr*, *Zīo* jm), keda tähistas ruunimärk ↑. Selle jumala järgi on nimetatud teisipäev ka läänegermaani keeltes, nt

v-ingl *tiwesdæg*, v-sks v-üksks *zīostag* (vt ALE, kaart 72; Kruijsen, Mooijman 1986: 393–396).

6. Kolmapäev

Kolmapäeva liitnimetused on läänemeresoome murretes kahte liiki, ühed koosnevad mõisteid ‘kesk-’ + ‘nädal’, teised järgarvu ‘3.’ + ‘päev’ väljendavatest sõnadest (ALFE: 286–287). Soome sõna *keskviikko* peetakse skandinaavia (?vana-rootsi) tõlkelaenuks, vrd soomerootsi *midvikoda*, *mittivikuda* jt, v-skand *miðvikudagr* ‘kesknädal’ (OFSF 4: 386, 401; SSA 1: 349). Põhjaeesti *kesknädal* on tõlkelaen keskalamsaks saanud *middeweke* (sks *Mittwoch*) (EEW 786). Saksa sõna on võrreldud samasuguse konstruktsiooniga keskladina ühendiga *media hebdomas* ‘keskmise seitsmest’ ehk ‘nädalala keskmise’ (<*hebdomas* ‘7; 7-päevane nädal’) (Buck 1949: 1004–1005; 1008; Kluge 2002: 625). Varem nimetati kolmapäeva ladina keeles *diēs Mercurii* ‘Merkuuri päev’ ja germaani keeltes vastava jumala Wodani (põhjamaades Odin) järgi, nt hollandi *woensdag*, ingl *Wednesday*, sks mrd *Wodanstag*, rts *onsdag*, isl *ödinsdagr* (Buck 1949: 1006; Kruijsen, Mooijman 1986: 390). Muutused, nagu lad *diēs Mercurii* > *media hebdomas* ja sks *Wodanstag* > *Mittwoch* on toimunud kiriku mõjul (samas).

Soome murretes on liitsõna *keskviikko* või *keskviikk* üldine, Varsinaissoomes kohati *kesviikko* ja Kymenlaakso murdealal *kestviikko* (SMS 6: 876). Mõnest soome murdest (nt Mynämäki, Sauvo) on kirja pandud ühend *keskviikkonen* *päev* (SMSA). Soome keelest on nimetus laenatud paari karjala murdesse, kus käibib parallelnimetusena *keškviikko* ja Kirde-Eesti Vaivara murrakusse *kesk/viiko* (g -viigo). Põhjaeesti murretes on kõige tavalisem sõnakuju *kesk/nädal* (murrakuti ka *kess-* või *kest-*), kuid küllalt Levinud on vokaallõpulised *-nädala* ja *-nädali*, milles on segunenud substantiiv ja adverb (EMS 2: 1055, 1063, 1070). Lisaks esineb lühenedud kujusid, nt (Märjamaa) *kesnäli*, (Kullamaa) *kesnel*. Kuluvormi alusel on tekinud uus sõna *kesnas* (*kesnäs*, *kesnes*, -e), milles on moodustatud omadussõnalise täiendiga ühend (Pärnu-Jaagupi) *kesnasene pääe* (EMS 2:

1059). Omaette tähelepanu väärib saartemurdeline *kessi/ku* (-ko, -gu, -go), *kessik*, mida on ekslikult peetud tõlkelaenuks venekeelset kolmapäeva nimest *sreda*. Saarte murdes on *kess* < **keski* tavapärane muutus, seevastu sufiks -ik (<*-ikko) poleks põhjendatud. Tõenäoliselt on *kessiko* lühenedud liitsõnast *kess/viiko* vms (vrd sm mrd *kesviiko*). Sõrvest Jämaja murakust on 1925. aastal registreeritud kolmapäeva nimetus *kessviiko*, mida koguja pidas toona keelejuhi individuaalseks moodustiseks (EMSUKA). Sõnast *kessiku* on moodustatud ühend *kessikune pääiv* (EMS 2: 1062).

Teise liitsõnade rühma esikomponent põhineb järgarvsõnal *kolmas* < **kolmanti* ja järelosis on *pääivä* (EEW 920–921). Kolmapäeva nimetus täiendosaga *kolma-* esineb lõunaeesti murdes, Põhja-Viljandimaal, Põhja-Tartumaal ja osaliselt Pärnumaal: *kolma/päev* (-pääiv, -pääe, -pa, -bää jt), idamurdes ka *kõlma/ba* (EMS 3: 506; EMSUKA). Karjala murretes on ühendi esikomponent enamasti *kolmas* (*kolmais*, *kolmaš*, lüüdi Kuujärvi murdes *kouman*) ja järelosis *pääivä* (või *päi(v)*, *päävää*). Vepsa keeles on kolmapäev *koumanś pei* (*kouman pei*, *koumam pääi*, *kuumam pei*), vadja keeles *kõlmas* (*kõlmais*) *pääivä* ja liivi keeles (Kuramaa) *kuolmōnd pääiva*, (Salatsi) *kollum pääiva* (SLW 84). Et õigeusu kombe kohaselt ei tohtinud sõna *argi* kolmapäeva nimes olla, on läänemerresoome idarühma keelteski siin *pääivä*.⁶ Soome murdekeeles on nimetus *kolmaspääivä* märkinud kolmandat jõulupüha (SMS 7: 872).

Osas karjala murretes on kolmapäeva nimi vene laen *še'red* või *še'roda* (*še'roda še'rota*), vadja Kukkusi murdes *sereda* ja isuri keeles *serreeta*, *sereta* < vn *sreda*, *sereda*. Vene sõna pärineb slaavi keeltes laialt levinud tüvest *srēd-*, vrd *srēda'*keskmise osa', **sīrdī* 'süda'), millel on etümoloogilised vasted paljudes indoeuroopa keeltes (Vasmer 3: 607).

⁶ Elias Lönnrot (1958 Lisävihko: 7) on karjala keest registreerinud kolm päevanime, mille teine komponent on *arki*: *ensiarki* 'esmaspäev', *toinen arki* 'teisipäev', *kolmasarki* 'kolmapäev'.

Neljapäev

Järgarvsõnast *neljäas* (vms) < **neljänti* moodustatud neljapäeva nime leiame murdetasandil kõigis läänemerresoome keeltes (EEW 1684–1685; SKES 372; UEW 315–316). Soome ingeri murretes kasutatakse nimetust *neljäas/päivä*, isuri keeles *neljääis/päivä* ja vadja keeles *nelläas päiv(ä)*. Kõigis karjala murretes on levinud *nelläš/päivä* (-päävää, -päiv, -pää jt) või selle häälikvariandid *nelläš-, nelläš-, nelläis/päivä*, lüüdi (Kuujärvi) murdes *nellänž-* ja *nellän/päiv*. Vepsa murretes esineb *nellänš-* või *nellän/pei* ja *nellänmpää*. Eesti keeles on jägarvsõna lühene-nud: *nelja/päev*, *neljä-, neljä-, nella-, nellä-, nel(l)ä/päiv* (-pääe, -pää(ä), -ba, -be jt), *neilabä*, *ne(e)la/ba*. Adjektiivistunud päeva-nimetusega liitkonstruktsioone kohtab lõunaeesti murdes, nt (Karksi) *nelläpene päe*, (Nõo) *nelläbäne päiv*, (Otepää) *nellabäne päiv*. Eesti saarte murdes ja liivi keeles sarnanevad neljapäeva nimetused struktuurilt teisipäeva nimetustele: saarte *neljasse* (< *neljas/pe* < *neljas/päev*), *neljassene*, *neljassane*; liivi (Kuramaa) *nellönd/pääva*, (Salatsi) *nellum pääva* < *nelles* ‘neljas’ (SLW 130).

Soome kirjakeeles ja peaaegu kõigis murretes on kasutusel laennimetus *torstai* või selle variandid, *tuors-* (-taa, -tak(i)), *tuos-*, *tuores-*, *tuoris-* *tuuris-*, *tuoros-*, *tuorus/tai*, *tuastaa*. Germaani algupäraga sõna on soome keeles skandinaavia laen, vrd v-rts *porsdagher*, isl *pórsdagr*, rts ja nor *torsdag*, kasks *don(n)ersdah*, sks *Donnerstag*, ingl *Thursday* (SAOB, s.sv *torsdag*; SKES 1357; SSA 3: 313). Germaani sõna on ladina tõlkelaen < lad *dies Jovis* ‘Jupiteri (piksejumala) päev’. Germaanlaste piksejumal oli T(h)or, v-nor *Pórr*, v-rts *Pōr*, rts *Tor*, (*Thor*), sks *Donner* (Hellquist 1922: 990; SAOB, s.v. *Tor*).

Reede

Reede nimetus on soome, isuri, eesti ja liivi keeles germaani algupäraga laen. Põhjaeesti murretes on tavaline sõnakuju *reede*, murrakuti *riede*, *reedi* või *rīđi*, Martna murrakus ka *reeda*. Lõunaeesti murretes on üldine *rīđi*, Võru murdes ka *rīđide*.

(EMSUKA). Nendega võrdväärsena kasutatakse omadussõnalise täiendiga ühendit *reedene päev* (murd *rījdine päe* jms). Liivi Kuramaa murretes esineb *breed'ōg*, *breed'ig* ning Salatsi murdes *riedin* (1846 *Riaden*) (Kettunen 1938: 28; SLW 165). Soome murretes on enim levinud *perjan/tai*, Karjala maakitsusel ja Ingerimaal ka *peren/tai* (-taa, -tak, -tak(k)i). Etümoloolgiasõnaraamatute kohaselt on reede nimetus eesti ja liivi keelde laenatud keskalamsaksa keest, vrd kasks *vridach*, *fredag*, soome keelde aga Skandinaaviast, vrd v-rts *frē(a)-*, *frīdagher* (EES 422; EEW 2439; SKES 523; SSA 2: 339; Toivonen 1955: 19). Germaani sõna on tõlkelaen ladina nimetusest *dies Veneris* ‘Veenuse päev’ (Kluge 2002: 315). Veenuse vasteks oli germaanlastel viljakusjumalanna Fri, skandinaavia Freyja (islandi Frigg), keda on peetud ühtlasi armastuse, ilu, sõja- ja nõiakunsti jumalannaks. Sellest on tulnud reede nimetused enamikus germaani keeltes, nt sks *Freitag*, ingl *Friday*, taani, rts *fredag* (vt Buck 1949: 1007).

Isuri, vepsa ja karjala keeles tähistab reedet vene laen (< vn *pjatnica* ‘reede’ < *pjat*’ ‘5’, *pjatyj* ‘viies’): *is pääte(n)tsä;* vps *pätñic*, *pätñic*; kri *piätñičč/ä*, *-e*, *-ü*, *piätñiča*, *piatñičč*, *piätinččä*, *piatñiččpäi*, *pietenču*, *peä/tenčii* *peetinčä* jt (vt ALFE 1: 290–291). Suur häälilikuline varieeruvus osutab, et tegemist on suhteliselt hilise laenuga, mis kaasnes võib-olla ortodoksse kiriku paastupäevaga. Vadja, isuri Alam-Luuga ja karjala Rukajärve murdes on reede *viijes päiv(ä)*. Arvatakse, et see on tõlkelaen vene keest. Teiselt poolt võiks see esindada varasemaid arvsõnalisi päevanimetusi, mida mainib K. Vilkuna (1979: 358).

Laupäev

Planetaardeistlikus süsteemis oli laupäeva ladinakeelne nimi *dies Saturni* ‘Saturni päev’, millega pärinevad näiteks inglise *Saturday* ja hollandi *zaterdag*. Pärast seda kui päevanimetused kristliku kiriku mõjul muutusid, hakati osas germaani keeltes laupäeva nimetama ‘pesupäevaks’, vrd v-skand *laugardagr* (< *laug* ‘pesuveesi, kümlus, pesemine’), v-rts *lögherdagher*, rts *lördag*, taani ja norra *lørdag* ‘pesupäev’ (Buck 1949: 1009;

Kruisjen, Mooijman 1986: 390). Skandinaaviast laenati soome *lauan/tai* (-taa, taki, -takki), *lauon/tai* (-taa, -taki) ning soome keelest omakorda isuri *lauvantaki* (SKES 280; SSA 2: 52).

Sama algskandinaavia tüve *laug-* baasil on moodustatud eesti *laupäev* ning vadja ja isuri *lauk(o)päiv(ä)* (EES 230; EEW 1250). Isuri ja vadjakeelsetega sarnane *laukupäiv* esineb eesti Lutsi murdes adverbina tähenduses ‘laupäeval’ (EMS 4: 1026). Eesti tavalisest liitnimetusest *lau/päev* (-päiv, -pääv) on murretes laialt kasutusel lühenenud variandid *lauba*, *laube* jt, millest on moodustatud ka *ne-liitelised* omadussõnad ja neist ühendid järelosisega *päev*, nagu *laubane päev*, *laubene pee*, *laubine pää* jt (vt EMS 5: 1008). Põhjaeesti murretes on *-p-* sageli gemineerunud, mille tulemusel tekkisid sõnakujud *laup/päev*, *laupa*, *laupane pääev* jt (vt EMS 5: 5–6). Erandlik moodustis on Kuusalu murruaku *laut/päivä*, *-pää* Kuu (EMS 5: 15).

Lõunaeesti ja liivi keeltes on laupäeva nimetus *poolpäev*: lõunaeesti murretes *puul/päiv* (*puul-*), *-ba*, *-bä*, *-be*, *-pe*; liivi Kuramaa murretes *puuol/päävää*, Salatsi murdes *puol-* ~ *puolum päävää* (SLW 155). Otepää ja Vastseliina murrukatest on registreeritud ka topeltühend *puul'bäne päiv*. Ida-Eestis (Lüganuse, Kodavere, Võnnu ja Ida-Võru murrukud) esineb samas tähenduses liitsõna *poolpüha*, (*puul-*, *puul' /pühä*) ja Setus *puulpühäne päiv* (EMSUKA). H. Göseken nimetas laupäeva “kuhhes pehw” ja “Law pehw”, kuid mainis ka nimetust “pohlpöha”, mida mõni kasutavat pühaelse öö jumalateenistuse või öise ärkveloleku kohta (Göseken 1660: 80–84). Selline tähelepanek läänepoolses Põhja-Eestis elanud saksa päritolu vaimuliku poolt lubab arvata, et *poolpüha* laupäeva või pühadelaupäeva nimena oli tollal külalalt aktiivselt kasutatav. Sisuliselt võiks *poolpüha* seostada laupäeva saksakeelse nimetusega *Sonnabend*, kasks *sunnenaband*.

Lääneresumeed idapoolsel alal märgib laupäeva vene laen. Karjala murretes esinevad sõnakujud *soavattu*, *soabat*, *-to* ja *suobat(t)* (*päiv*), *šuovatt*, *-a*, *suovatt*, *-a*, *-u*, *-e*, vepsa keeles *sobat*, isuri keeles *soovvatta*, soome idamurretes kohati *suovatta* < vn *subbota* (SSA; 3: 219). Venekeelne nimetus pärineb hebrelea sõnast *šabbāth* ‘nädala puhkpäev’, mida juudid peavad laupäeval. Sõna on Euroopas levinud ristiusuga, osalt kreeka *sabaton* vahendusel ning märgib ‘laupäeva’ peamiselt romaan ja

slaavi keeltes, kuid ka saksa murretes, vrd nt sks *Samstag* (Buck 1949: 1007, 1009; Kluge 2002: 778).

Kokkuvõte ja järeldus

Läänemeresoome murretes on nädalapäevade nimetuste allikaks: 1) arvsõna, 2) germaani päevanimetus, 3) venekeelne päevanimetus, 4) tõlkelaen, 5) omasõna (vt tabel 1).

Tabel 1. Nädalapäevade nimetamismotiiv või päritolu

Pv	< arvsõna	< germ	< vene	tõlkelaen	omasõna
E	< * <i>enti-</i> ee is krj lv vps	<i>maanan-</i> <i>tai</i> sm		<i>tuhka-</i> <i>päivä</i> vdj	
T	< * <i>tois-</i> ee is krj lv vdj vps	<i>tiistai</i> sm			
K	< * <i>kolmanti</i> ee krj lv vps		< <i>cрeдa</i> is krj vdj	'kesk-' + 'nädal' ee krj sm	
N	< * <i>neljänti</i> ee is krj lv sm vdj vps	<i>torstai</i> sm			
R	<i>viijes</i> <i>päiv(ä)</i> is krj vdj	<i>reede,</i> <i>perjantai</i> ee lv sm	< <i>пят-</i> <i>ница</i> is krj vps	? vt "arv- sõna"	
L		< <i>laug</i> ee is sm vdj	< <i>суббо-</i> <i>та</i> krj sm vps		<i>poolpäev</i> ee lv <i>poolpiihha</i> ee
P		<i>sunnun-</i> <i>tai</i> sm			<i>pühä(päev)</i> ee is krj lv sm vdj vps

Enamikus läänemeresoome keeltes nimetatakse päevi esmaspäevast neljapäevani omakeelsete arvsõnadega. Järgarvusufiks **-nti* on allunud keeleajaloolistele häälikumutustele ning kulunud ja assimileerunud liitsõnas, eriti klusiiliga algava järelosise *päivä* ees. On töenäoline, et läänemeresoomlased tähistasid algselt ka-

he pühapäeva vahelisi päevi arvsõnadega, nagu K. Vilkuna oletas. Sellest süsteemist eristuvates kolmapäeva, reede ja laupäeva nimedes on tuntav ristiusu taust. Vene laenude iseloom ja levik näitavad otsest seost ortodokssse kirikuga, germaani päritoluga laenud läänepoolsetes murretes viitavad lääne kiriku mõjule.

Asjaolu, et soome keelde on nädalapäevade nimetused võetud toorlaenuna, asendamata liitsõna järelolist omasõnaga *päivä*, reedab võõrkeelse mõju (kiriku, kalendri, administratsiooni vm) täielikku võimu selles valdkonnas. Kalendrinädal ja nädala laen nimetused on läänemeresoomlastel ilmselt hilisemad kui päeva-de arvestus. Tölkelaenulised kolmapäeva liitnimetused *keskiviikko* ja *kesknädal* reedavad, et nädalanimetused *viikko* ja *nädal* olid laenatud varem.

Eesti murretes kasutatakse ühendeid, milles *päev*-lõpulisest liitnimetusest tuletatud omadussõnale lisatakse veelkord noomen *päev*, nt *pühapäiväne päiv*, *esispäne päiv*, *tõõsõpäävähne pääv*, *nellipene päe*, *laubine päe*, *puulbäne päiv*. Selliseid ühendeid kohtab sagedamini lõunaeesti murdes, eriti lühenenud järelosisega (-ba jt) liitsõnadega. Eesti saartemurdelised *esmasse(ne)*, *teisse(ne)* ja *neljasse(ne)* on saadud järgarvõna ja noomeni *päev* lühenenud kuju (-pe, -be vms) liitmisel. Liitumiskohal on toimunud assimilatsioon *-sp-* > *-ss-*. Tekkinud sõnale liitub sageli *-ne*, mida võib pidada omadussõnaliiteks, ehkki ka nimisõnade lõppu lisatakse saarte ja läänemurdes mõnikord *-ne*. Kolmapäeva saartemurdeline nimetus *kessi/k(o)*, *-gu* jt on tekkinud liitsõnast *keskviik(o)* konsonantide assimillatsiooni *-skv-* > *-ss-* ja lõpposa lühenemise *-iik* > *-ik* tulemusel. Eesti ja liivi murretes on nädala ja päevanimedes substantiiv ja adverb mõnikord segu nenuud.

Kui muistsed läänemeresoomlased pidasid päevade arvestust kuufaaside järgi, siis on üsna loogiline, et faasimuutuse päeva nimi *pühä* võis algsest tähendada ‘piir’, ‘vahe’ vms. Tähenduse muutus toimus tõenäoliselt koos ristiusustamisega. See on ainuke päevanimetus, mis soome keeles käibib paralleelselt laensõnaga.

Keelenimetuste lühendid

ee – eesti; germ – germaani; ieur – indoeuroopa; ingl – inglise;
is – isuri; isl – islandi; kasks – keskalamsaksa; kr – kreeka; krj –
karjala; lad – ladina; lv – liivi; nor – norra; rts – rootsi; skand –
skandinaavia; sks – saksa; sl – slaavi; sm – soome; v- – vana-;
vdj – vadja; vn – vene; vps – vepsa.

Kirjandus

ALE = *Atlas Linguarum Europae* (ALE). Volume I.6. Cartes.
Commentaires. Roma: Istituto Poligrafico e Zecca dello
Stato, Liberia dello Stato 2002.

ALFE = *Atlas Linguarum Fennicarum. Itämerensiomalaisen
kielikartasto. Läänemerresoome keeleatlas. Ostseefinnischer
Sprachatlas. Лингвистический атлас прибалтийско-
финских языков.* ALFE 1. Toim. Tuomo Tuomi, Seppo
Suhonen, (Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia
800, Tiede; Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja
118). Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Koti-
maisten kielten tutkimuskeskus 2004.

Annus, Endel 2000: *Eesti kalendrikirjandus 1720–1900.* Eesti
Akadeemiline Raamatukogu. Tallinn: Teaduste Akadeemia
Kirjastus.

Buck, Carl Darling 1949: *A dictionary of selected synonyms in
the principal Indo-European languages: a contribution to the
history of ideas.* Chicago and London: The University of
Chicago Press.

Eelsalu, Heino 1985: *Ajastult ajastule.* Tallinn: Valgus.

EES = Iris Metsmägi, Meeli Sedrik, Sven-Erik Soosaar 2012:
Eesti etüümoloogiasõnaraamat. Eesti Keele Instituut. Tallinn:
Eesti Keele Sihtasutus.

EEW = Julius Mägiste 1982–1983: *Estnisches etymologisches
Wörterbuch.* Helsinki: Finnisch-Ugrische Gesellschaft.

EMS = *Eesti murrete sõnaraamat 1–5.* Eesti Teaduste Akadee-
mia Eesti Keele Instituut. Tallinn: Eesti Keele Instituut /Eesti
Keele Sihtasutus 1994–2011.

- EMSUKA** = Eesti murrete ja soome-ugri keelte arhiiv, Eesti Keele Instituut, Tallinn (15.1.2014).
- ERK** = *Eesti rahvakalender* 1–8, 1970–1999. Koostanud S. Lätt (1), Mall Hiiemäe (2–8). (Eesti NSV Teaduste Akadeemia/ Eesti Teaduste Akadeemia. Fr. R. Kreutzwaldi nim. Kirjandusmuuseum.) Tallinn: Eesti Raamat.
- ERM** = <http://www.erm.ee/et/Avasta/Rahvakultuur/Eluring/Ajaarvamine> (4.9.2013)
- Folklore** = <http://www.folklore.ee/Berta/rahvakalender.php> (11.9.2013)
- ESSJ** = *Этимологический словарь славянских языков*, 24. Российская Академия наук, Институт русского языка. Под ред. О. Н. Трубачева. Москва: Наука 1977.
- Göseken, Heinrich 1660:** *Manuductio ad Linguam Oesthonicaam*. Anführung zur Öhstnischen Sprache. Reval: Adolph Simon.
- Harva, Uno 1941:** Über die Zeitrechnung der finnisch-ugrischen Völker. – *Sitzungsberichte der Finnischen Akademie der Wissenschaften* 1938. Helsinki: Finnischen Akademie der Wissenschaften, 45–60.
- Hellquist, Elof 1922:** *Svensk etymologisk ordbok*. Lund: Gleerups. <http://runeberg.org/svetym/> (31.10.2013).
- Hiiemäe, Mall 1993:** Kuukalendri nädal ja ajaarvamine. – *Keel ja Kirjandus* 1, 16–20.
- Holmberg, Uno 1914:** *Permaisten uskonto. Suomen suvun uskonnat* 4. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Humphrey, Lloyd Humphreys 2002:** Dimanche, lundi, mardi. – *ALE, Commentaires*, 177–217.
- Humphrey, Lloyd Humphreys 2002b:** Semaine, неделя, week, Woche, Semana, Settimana. – *ALE, Commentaires*, 161–176.
- Hänninen, Anneli 2000:** Aineistonkeruu ja karttakuvat. – *Studia ad geographiam linguarum pertinentia*. Toimetajad/Editors Vilja Oja, Seppo Suhonen. Eesti Keele Instituudi Toimetised 6. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 8–26.
- IES** = П. Я. Черных 1993. Историко-этимологический словарь современного русского языка I (А–Пантомима). Москва: Русский язык.

- Iisrael** = <http://www.iisrael.ee/index.php> (17.1.2014).
- Ikola, Osmo 1962:** Ensimmäinen ja toinen. – *Sananjalka* 4, 30–35.
- Kettunen, Lauri 1938:** *Livisches Wörterbuch mit grammatischer Einleitung*. Lexica Societatis Fennno-Ugricæ 5. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- Kettunen, Lauri 1940:** *Suomen murteet* 3. A. *Murrekartasto*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- KKS** = *Karjalan kielen sanakirja*. 1–6. Päätoim. Pertti Virtaranta, Raija Koponen. Lexica Societatis Fennno-Ugricæ 16. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 25. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura 1968–2005.
- Kluge, Friedrich 2002:** *Etymologisches Wörterbuch der deutschen Sprache*. 24. durchgesehene und erweiterte Auflage, bearbeitet von E. Seibold. Berlin – New York.
- Korhonen, Arvi 1915:** *Suomalaista vanhasta ajanlaskusta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Kruijsen, Joep; Mooijman, Ellen 1986:** The week and some days of the week. – *Aspects of Language: Studies in Honour of Mario Alinei*, 381–401. Eds Nils Århammar a.o. Amsterdam: Rodopi.
- LÄGLOS** = *Lexikon der älteren Germanischen Lehnwörter in den Ostseefinnischen Sprachen*, 3 (P–Ä). Begründet von A. D. Kylstra. Amsterdam – New York: Rodopi 2012.
- Lönnrot, Elias 1958 [1874]:** Suomalais-ruotsalainen sanakirja. Finskt-svenskt lexikon 1 (A–M), 2 (N–Ö), Lisävihko. Kolmas, manul-menetelmällä jäljennetty painos. Porvoon-Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Mullonen 1995** = И. И. Муллонен: “Святые” гидронимы в контексте вепсско-русского контактирования. – *Ономастика Карелии*, 17–27.
- OFSF** = *Ordbok över Finlands svenska folkmål*, 1–4. Toim. Olav Ahlbäck, Peter Slotte. Forskningscentralen för de inhemska språken. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland 1982–2007.
- Porthan, Henrik Gabriel 1904:** *Suomalaisuuden syntysanoja* 1. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 105. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

- Ruoppila, Veikko 1967:** *Kalevala ja kansankieli*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 284. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Saareste, Andrus 1938:** *Eesti Murdeatlas. Atlas Des Parlers Estoniens*, 1. vihik. Tartu: Eesti Kirjanduse Selts.
- SAOB** = Svenska Akademien Ordbok, <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> (25.09.2014)
- SKES** = Erkki Itkonen, Yrjö H. Toivonen, Aulis J. Joki 1955–1981: *Suomen kielen etymologinen sanakirja*. Lexica Societatis Fennno-Ugricæ 12. Suomalais-Ugrilainen Seura.
- SLW** = *Salis Livisches Wörterbuch*. Herausgegeben von Eberhard Winkler und Karl Pajusalu. Tallinn: Teaduste Akadeemia Kirjastus 2009.
- SMS** = *Suomen murteiden sanakirja* 6–7. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 36. Helsinki: Kotimaisten kielten tutkimuskeskus, Edita 1997 /Suomalaisen Kirjallisuuden Seura 2003.
- SMSA** = Suomen murteiden sanaarkisto, Kotimaisten kielten keskus, Helsinki (10.12.2013).
- SSA** = *Suomen sanojen alkuperä. Etymologinen sanakirja*, 1–3. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 556. Kotimaisten kielten tutkimuskeskuksen julkaisuja 62. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, Kotimaisten kielten tutkimuskeskus 1992–2000.
- Tallqvist, Knut 1938:** *Kuu ja ihminen: kuu-uskomuksia ja kuunpalvontaa itämailla ja muualla*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Tunkelo, E.A. 1913:** Wortgeschichtliche Beiträge – *Finnisch-ugrische Forschungen* 13, 74–119.
- UEW** = Károly Rédei 1988: *Uralisches etymologisches Wörterbuch*. Unter Mitarbeit von Marianne Bakró-Nagy, Sándor Csúcs, István Erdélyi, László Honti, Éva Korenchy, Éva K. Sal und Edit Vértes. Wiesbaden: Otto Harrassowitz.
- Vahtre, Lauri 1991:** *Eestlaste aeg. Uurimus eesti rahvapärase ajaarvamise ajaloost*. Toim. Ants Viires. Tallinn: Eesti Teaduste Akadeemia, Ajaloo Instituut.
- Vasmer** = Фасмер, Макс 1986–1987: *Этимологический словарь русского языка*, 1–4. Изд. 2-е, стереотипное. Пере-

вод с немецкого и дополнения О. Н. Трубачева. Под редакцией и с предисловием проф. Б. А. Ларина. Москва: Прогресс.

Vilkuna, Kustaa 1959: Viikon vanhinta historiaa. – *Kalevalaseuran vuosikirja* 39. Helsinki: Kalevalaseura, 257–291.

Vilkuna, Kustaa 1979: Vuotuinen ajantieto. Vanhoista merkkipäivistä sekä kansanomaisesta talous- ja sääkalenterista enteineen. Kolmas, lisätty painos. Helsinki: Otava.

Wiedemann, Ferdinand Johann 1973 [1893]: *Eesti-saksa sõnaraamat. Estnisch-Deutsches Wörterbuch.* Neljas, muutmata trükk teisest, Jakob Hurda redigeeritud väljaandest. Tallinn: Valgus.

Vilja Oja: Nädälipääväq eesti ja lähkeisi sugukiili murdin

Nädälit tähestäseq õdagumeresoomõ keelin lainsõnaq: *nätäl* jt < vinne *nedelja*, *viik-* < skand *vika*. Päävänimmi lättes om: 1) arvsõna, 2) germaani päevänimetus, 3) vinnekeeline päevänimetus, 4) tõlkõlain, 5) umasõna. Päivi iiispääväst neläpääväni nimetedäs inämbüsén õdagumeresoomõ keelin ummi arvsõnnoga. Järgarvujakk *-nti om läbi tennüq keeleaooluuliidsi helümuutuisi ni liitsõnan kulunuq ja assimiliirunüq. Võimalik, et edimält tähestedi arvsõnnaga kõiki nädälipäivi, vällärvat pühapäiv, nigu arvaš K. Vilkuna. Sääntsest kõrrast töistõ olovidõ kolmapäävä, riidi ja puulpäävä nimin om või tundaq ristiuso tausta. Vinne lainõ loomus ja levik näütäseq õkvaköödüst õigõuso keriguga, germaani lainuq õdagupooltsin murdin näütäseq õdagumaa kerigu möjjo. Tuu, et soomõ kiilde ommaq nädälipäivi nimetuseq võeduq ku tuurlainuq, nii et liitsõna töösõ osa asõmalõ olõ-õi pant umma sõnna *päivä*, näütas tävvelist võõrmõjjo tuun valdkunnan. Kuufaasi muutusõ päevä nimi *pühä* võidsõ edimält tähendäq ‘piir’, ‘vaih’ vms. Tuu tähendüs muutu ärq arvadaq ristiusostamisõga.

Eesti murdin pruugitas sagõhõhe ütistüisi, kon *päiv-lõpuga* liitnimetusest tuletõdulõ umahussõnalõ pandas viilkord mano nimisõna *päiv*, nt *pühapäävane päiv*. Eesti saari murdõ *esmasse(ne), teisse(ne)* ja *neljasse(ne)* ommaq saaduq järgarvsõ-

na ja nimisõna *päev* lühenüq kujo (-*pe*, -*be* vms) kokko-minemisel tegünüst assimilatsioonist -*sp-* > -*ss-*. Kolmapäävä saari murdō nimetus *kessik(o)* jms om tegünüq liitsõnast *kesk-viik(o)* peethelle assimilatsioonist -*skv-* > -*ss-* ja lõpujao lühene-misest -*iik* > -*ik*. Üten jaon eesti ja liivi murdōsõnon ommaq substantiiv ja adverb kokko sulanuq.

Tähüssõnaq: aoarvaminõ, nätäl, päevänimetüseq, murdō-sõnavara, õdagumeresoomõ keeleq

Märksõnad: ajaarvamine, nädal, päevanimetused, murdesõna-vara, läänemeresoome keeled

Vilja Oja: Dialectal names for the days of the week in Estonian and closely-related languages

In Finnic languages the week is referred to by loanwords from Russian *nedelja* or Scandinavian *vika*. The names of the days may originate from: 1) numerals; 2) Germanic names of the days; 3) Russian names of the days; 4) loan translations; or 5) native words. Most Finnic languages refer to the days from Monday to Thursday by native numerals. The ordinal suffix *-*nti* has undergone erosion and assimilation due to historical sound changes and its position in compound words. Possibly, K. Vilkuna was right when assuming that originally all days of the week used to be referred to by numerals, except Sunday. The non-ordinal names of Wednesday, Friday and Saturday have apparent Christian implications. The semantics and geography of the Russian loanwords imply an Orthodox background, while the Germanic loanwords used in western dialects indicate an influence of the Western Church. In Finnish, the days are referred to by direct loans without replacing the final component with the native word *päivä* ‘day’. The word *pühä* ‘holy’, which was used for the day when the phase of the moon changed, may originally have meant ‘boundary’, etc. The meaning must have changed to ‘holy’ with Christianisation.

Estonian dialects often have phrases where an adjective derived from a *päev*-final compound name is used together with the noun *päev* ‘day’, e.g. *pühapäiväne päiv* ‘lit. Sunday + day’. The Estonian Island dialect names *esmasse(ne)* ‘Monday’, *teisse(ne)* ‘Tuesday’ and *neljasse(ne)* ‘Thursday’ are the results of the assimilation *-sp-* > *-ss-*, which happened at the contact of the respective ordinal number and the shortened form of the noun *päev* ‘day’. The Island dialect term for Wednesday (*kessik(o)*, etc.) derives from the compound noun *keskviik(o)* ‘lit. mid-week’ due to the consonant assimilation *-skv-* > *-ss-* and the shortening of the final part *-iik* > *-ik*. Sometimes a noun and an adverb overlap in Estonian and Livonian dialects.

Keywords: time-measuring, week, the names of the days of the week, dialect words, Finnic languages

Vilja Oja, Ph.D, Eesti Keele Instituudi vanõmbtiidri. Pää-mädseq uurmisvaldkunnaq ommaq dialektoloogia, geoling-vistiga, etümoloogia, leksikoloogia, esiqeränis eesti ja sugulas-kiili sõnavaravaihõkõrraq. Ōuruupa kiili atlasõ *Atlas Linguarum Europae* (ALE) ja Ōdagumeresoomõ kiiliatlasõ *Atlas Linguarum Fennicarum* (ALFE) üts autoriid ja toimõnduskogo liigõq. Üts Eesti murdidõ sõnaraamadu kokkopandjit ja toimõndajit.

Vilja oja, PhD, senior researcher, Insitute of the Estonian Language. Main research areas: dialectology, geolinguistics, ethymology, lexicology, espescially the lexicological relationships of Estonian and closely related languages. One of the authors and the member of the editorial board of *Atlas Linguarum Europae* (ALE) and *Atlas Linguarum Fennicarum* (ALFE). The author and editor of the *Dictionary of Estonian Dialects*.

Eesti Keele Instituut, Roosikrantsi 6, 10119 Tallinn
vilja.oja@eki.ee

THE CHANGES OF THE VEPS LANGUAGE AREA IN THE 19TH AND 20TH CENTURY: CARTOGRAPHIC PERSPECTIVE⁷

YURI KORYAKOV

This article aims to examine the changes in the Veps language area during the last two centuries. This reference point has been chosen because the Veps language appears in the sphere of interest of scholars and is regularly found in registers and census data. In the present article, no systematic attempt is made to consider earlier limits of Veps area, since such attempts should be made on quite different set of sources and methodology. Here I have tried to put together the data of previous works concerning all traditional populated places that have been mentioned as Vepisian-speaking or inhabited by the Veps in the 19th or 20th century. The look through the perspective of maps lets us to present the general picture more integrally and to notice some details that have been overlooked otherwise.

Sources

There are only indirect data of the Veps language area before the 19th century: archaeological, toponymic, and very rarely in historical records. Only during the first half of the 19th century the existence of the Veps people (“Chud”) and the living Veps language was identified by the researchers, they were mentioned in census and registers, and the field work was started.

The fullest data on distribution of the Vepsians in Olonets⁸ Governorate for the 19th century can be found in “Register of

⁷ This work was supported by the grant from the Russian Fund for Humanities (grant No 13-04-00435a).

⁸ Names for the administrative units of the first and second levels and large water bodies are rendered with conventional English names (*ch*, *zh*, *sh* for *ч*, *ж*, *ш*; *ya*, *yu* for *я*, *ю*, etc). All other toponyms and refer-

populated places by accounts of 1873" (Spisok 1879). Besides localities populated by the Chud (supposedly still spoken Vepsian), there are also localities with the "Russified Chud" (obruselaya Chud; apparently the Vepsians lost their language, but still remember their Veps past). According to M. Joalaid who refers to a field data, the memory of the Veps past is not retained more than for two or three generations (Joalajd 1989: 79). Similar register for Novgorod Governorate does not include detailed ethnolinguistic data.

The ethnolinguistic data of the 1926 census by localities are available for the following regions: the Republic of Karelia (Spisok 1928), Lodeynopolsky Uyezd, Leningrad Governorate (Spisok Lodejnopol'skogo 1926) and some communities of Tikhvinsky Uyezd, Cherepovets Governorate (Spisok Tixvinskogo 1926).

The communal ethnolinguistic data of the 2002 census are available for all areas (Tablica № 2c; Mikrodannye 2002).

The data of the Veps past of other areas, first of all Belozersky Uyezd (at first in Novgorod Governorate, then in Cherepovets) are based on more general statistic data (available down to *selsoviet* level, ex. (Nacional'nye 1929)), linguists' and ethnographers' notes and extrapolation from modern situation.

Clusters mentioned below correspond as a rule to rural communities (Rus. Selskoye obšestvo) as in Spisok 1907, and to the 1926 census *selsovets*.

Veps areas

Vepsian-speaking areas have been strongly reduced during the past 150–200 years. Though the main factor that contributed it was the Russification of the Vepsians and the replacement of Vepsian by Russian, some areas became completely depopulated. It was especially typical to the second half of the 20th century.

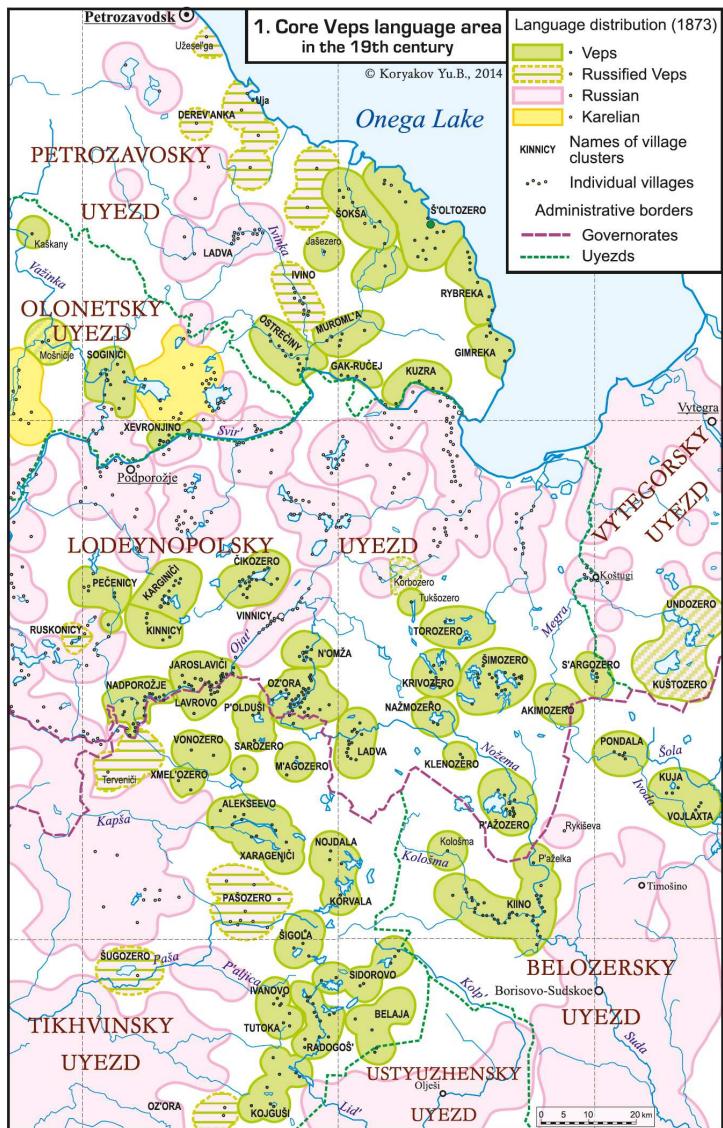
ences are transliterated with compromise system based on Scientific transliterations of Cyrillic.

Below we will examine changes in Vepsian-speaking areas more closely. They consist of core area (with northern and central-southern parts) and few peripheral areas. For the language distribution in the core area see maps 1 (the 19th century) and 2 (2002).

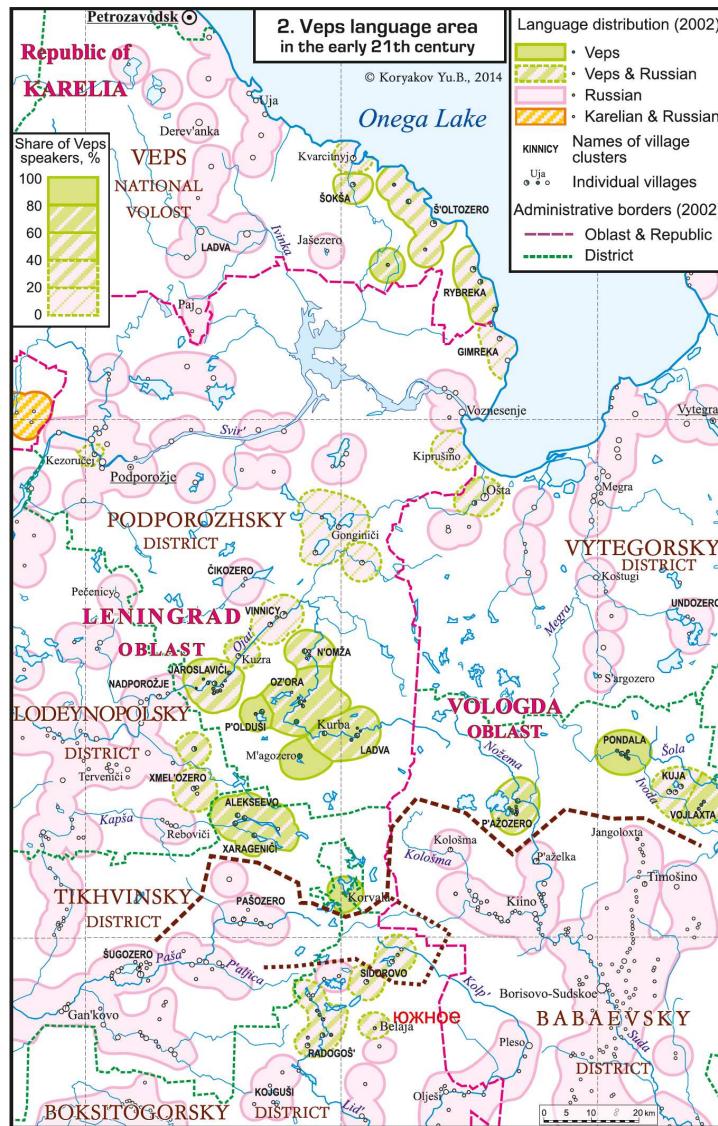
Northern part of the core Veps area has been populated by the Onega (Änine, Prionežskie) and Svir' (Süvär') Vepsians. The former inhabited on the south-western shores of Lake Onega (Š'oltoz'orsko-Berežnaya volost in the 19th century), from Šokša in north to Šelejki in south. Their area was mostly included in newly established Karelia, with the exception of Jašezero village (situated far from the shore) and few southern villages (Šelejki, Gimreka, Volodarskaja, etc.). All of them were included in Leningrad Oblast (though Jašezero was later given to Karelia) and that might have possibly affected the fate of the Veps language: they have mixed the Veps-Russian population in 1926, and were almost completely Russified by 2002 (none claimed Vepsian ethnicity, though 8% claimed speaking of Vepsian).

The rest of the Vepsian villages by Onega remained within Karelia. They have 95% of the Vepsians in 1926, 34% in 2002 (38% without new industrial settlement Kvartsitny) and 21% (25%) were speaking Vepsian in 2002. Veps National Volost existed here from 1994 to 2005.

The Veps language was spoken in the early 19th century further to the north along the shores of Lake Onega almost up to Petrozavodsk (Užesel'ga, Derev'annoje, Uja, Eroškina Sel'ga, Kursel'ga, Guzozero, Ržanoe village) according to the 1873 data on Russified Chud area. Interestingly enough, the inhabitants of three villages in the 1873 register were recorded as *Lopari* (that is the Lapps), including two undoubtedly Veps ones (Šokša/Vasiljevskaia) and one apparently Russified Veps village (Pedasel'ga). The main area of so called *Lopari* (usually treated as a relict autonym for some Karelians) in Olonets Governorate is situated much further north — near Šuja town (some 30 villages), this area was once considered Vepsian, too [Nissilä 1955: 248; Agapitov 1989: 91].

Map 1. Core Veps language area in the 19th century

Map 2. Veps language area in the early 21th century

The Chud are not mentioned in 1873 in more western areas (Ladva, Taržepol', etc.), though toponyms indicate an evident Veps presence in the past [Mullonen 1989: 87].

According to the 1873 data, the Chud also inhabited village clusters along the northern shore of the River Svir': Muroml'a, Ostrečina, Gak-ručej and Kuzra in the upper basin, M'atusovo-Xevronjino and Soginicy in the middle valley. Ivino cluster (north of Muroml'a and Ostrečina) had already Russified Veps population. According to the 1926 data, only 3% of the Muroml'a inhabitants spoke Vepsian, all other clusters were Russian-speaking. Almost all those village of the upper basin became depopulated after creation of the Verxnesvirskoe reservoir in the 1950s, the rest are Russian.

Likewise, there were some Karelian-speaking clusters (Pagačenicy, Volostno-Navolocki, partly Soginicy) in the east of Soginicy and north of M'atusovo (between Lake Vačozero and Lake Pid'mozero) in 1873; these became Russian by 1926.

In addition, two Chud villages (Vasiljevskoe (near Karelian village Mošniče/Metsoniemi) and Kaškany) are mentioned in the 1873 data in upper and middle valley of the River Važinka (Svir' tributary), later a part of Karelia. Though, in 1926 they both were listed as Karelian-speaking, and it is possible that the ethnonym "Chud" was used here by the Ludic Karelians.

Southern and northern parts of core Veps area are divided by a belt of Russian villages along the River Svir'. The westernmost villages in the southern part belonged probably into Varbiniči cluster. Some of them were Vepsian-speaking still in 1926 (Pečenicy, Posad, Prokina Gora and Kukas), others (Ruskonicy and Varbiniči) are mentioned as Vepsian-speaking by A. Ahlqvist in the middle of the 19th century (Ahlqvist 1861: 50). Finnish researcher M. Hämäläinen found the last Vepsian-speaker in Pečenicy in the 1950s (X'am'al'ajnen 1958). There are Karginiči and Kinnicy clusters directly east of those; they were Vepsian-speaking in 1873 and 1926, but depopulated by 2002. Further south, Vepsian villages appear in the middle valley of the River Ojat', up from Podborje cluster (incl. Sotskij Pogost). These were only partly Vepsian in 1873 and completely Russian in 1926. There are Ratigora and Nadporožje clusters upstream,

both of them Vepsian in 1873, the former half-Vepsian and the latter entirely Vepsian in 1926. In 2002, Vepsian was spoken by 10% of the inhabitants in Nadporožje village only. Jaroslaviči, Lavrovo and southern part of Vinnicy/Vidl clusters are further upstream, and were entirely Vepsian-speaking in 1873 and 1926, and had 58% of Vepsian-speakers in 2002. The larger part of Vinnicy cluster, further upstream, had only 3% of Veps speakers in 1926, but 15% in 1926. This Russian wedge is apparently a result of population movement from upper Svir' area. There is Čikozero cluster north of it, entirely Vepsian in 1873, with three partly Vepsian villages (14% of the whole population spoke Vepsian) in 1926, and entirely Russian in 2002.

There are other Veps clusters upstream after the southward turn of the River Ojat': N'omža, Oz'ora and Ladva. They were entirely Vepsian-speaking in 1873 and 1926, and mostly Vepsian-speaking (66%) in 2002. A new logging settlement Kurba appeared in 1960 between Oz'ora and Ladva clusters. It became the centre for local villages and 53% of its population spoke Vepsian in 2002.

The westernmost village south of Ojat' (former Tikhvinsky uyezd) was probably Terveniči shown on the map of the Veps villages (Joalaid n.d.); 9 (2%) Vepsian-speakers were recorded there in 2002. There are Vonozero (entirely Vepsian in 1926 [Nacional'nye 1929: 24], 44% Vepsian-speaking in 2002) and Xmel'ozero (partly Vepsian in 1926 and 25% Vepsian-speaking in 2002) clusters further east. P'olduši, Sarozero, Mutnozero and M'agozero clusters, situated further east, were entirely Vepsian-speaking in 1926 and were included in Vinnicky Veps district in 1927. They retained a share of 40–60% speakers of Vepsian in 2002. There is Alekseevo-Xarageniči group of clusters that are situated south of them, in upper reaches of the River Kapša. 68% (in 1926) and 66% (in 2002) of their population spoke Vepsian. There were Veps clusters further east: Nojdala and Korvala (Boksitogorski district now), of which only one village (Korvala proper) remained by 2002, being Vepsian-speaking.

Further south, the South Veps area begins (Mullonen 2004: 183–187). There were Šigola, Ivanovo and Staškovo (Tutoka) clusters in upper basin of the River Paša, entirely Vepsian in

1926, but depopulated in 2002. Earlier Veps clusters, such as Pašozero and Šugozero, are down to the River Paša (Joalajd 1989: 81), where there were almost no speakers of Vepsian already in 1926. Vepsian-speakers recorded in 2002 (10% and 2% respectively) had possibly resettled from aforementioned depopulated villages in the neighbourhood.

East of Tutoka, there are a group of Veps clusters in upper reaches of the River Lid' and adjacent lakes (former Borisovšinskaja volost): Krasnyj Bor (the upper Kolp' river), Sidorovo, Prokuševo, Čajgino, Bobrozero, Radogoš', Buržaixa, Koguši (incl. P'atino where Finnish researchers worked in 1916–1917 (cf. Väisänen 1969; Kettunen 1918)), Belaja, etc. Vepsian-speakers partly remained in many of these areas even in 2002 (accounting for 25% in Radogošinskaja and 44% in Sidorovskaja volosts). The toponyms indicate Veps past for the others, as well (Mullonen 2004: 183–187).

Veps area of Šimozerskaja volost (of Vytegorski uyezd) was situated east of Ojat' Veps area, in upper valleys of Ojat', Nožema, Megra and Vodlica and adjacent lakes. There was a compact group of several Veps clusters: Torozero, Krivozero-Nažmozero, Šimozero-Pelkasska, Akimozero-Megrozero, S'argozero, Klenozero and P'ažozero. Vepsian-speakers formed 96% of the population of the volost in 1926. The whole volost was transferred to Vologda Oblast in 1937. However, in the 1950s the inhabitants of almost all clusters (except later Russified S'argozero, later depopulated Akimozero (Pustyn'ka) and P'ažozero with 74% Vepsian-speakers in 2002) moved partly to Vinnitsky and Podporozhsky districts (Petuxov 1989: 59–61), partly to the district centre Ošta and surrounding villages (Zajceva n.d.). Vepsian-speakers formed 6% of Ošta population and 48% of adjacent Simanovo village in 2002.

As we know from linguistic field descriptions, Vepsian was also spoken south of Šimozero, in former Kiinskaja volost of Belozerski uyezd as late as the early 20th century: in Nožema (Janiševo and Apučevo clusters), Suda (K'abeleva) and in the valleys of its tributary Kološma (Verxnij Konec, Kerčakovo, Kiino, etc.) (Tunkelo 1946: 8–9). Now all local population speak only Russian, with exception of small groups in large settle-

ments Kološma and P'aželka (3% and 8%), where the Vepsians have possibly moved from adjacent P'ažozero (Zajceva n.d.).

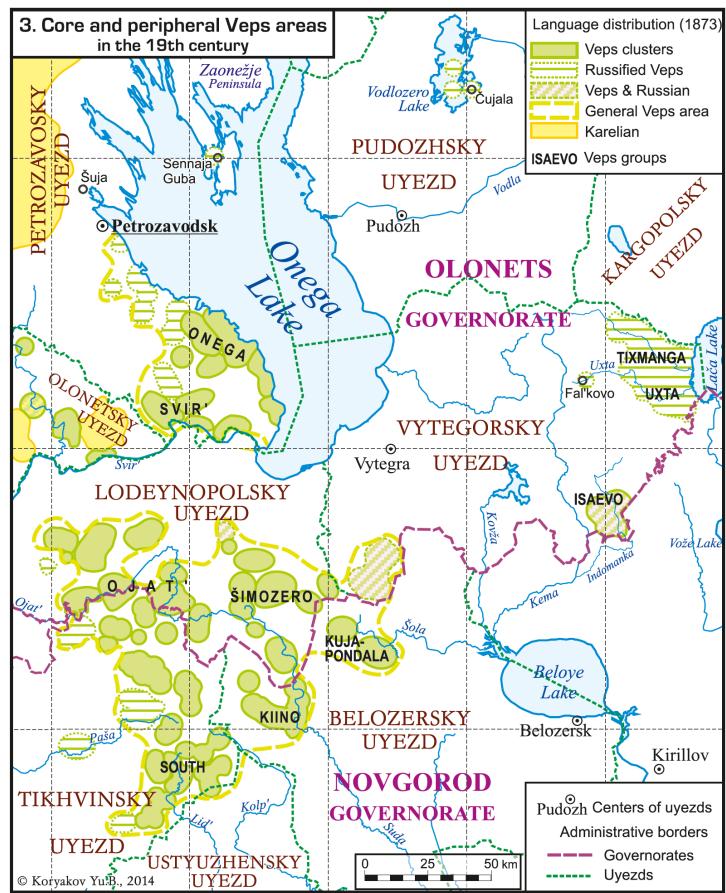
South-east of Šimozero, there are Kuja-Pondala group of clusters in the valley of the River Ivoda: Pondala, Kuja and Vojlaxta, once included in Markovskaja volost of Belozerski uyezd. They formed Kujskij Ethnic (National'nyj) Veps selsoviet (rural municipality since 2006), where the speakers of Vepsian comprise 48% in 2002.

East of Šimozero, there are Kuštozero and Undozero clusters, where Vepsian was spoken in the 19th century [Ahlqvist 1861: 50; Barancev 1975: 48] (though the Chud is not mentioned there in 1873 data) and the early 20th century. Local inhabitants preferred to speak Russian in 1948 (Bogdanov 1958: 82), though the elders retained the knowledge of Vepsian as late as in 1978 (Joalajd 1989: 78). By 2002, only three villages of Undozero were thinly populated, all by the Russians.

Besides the core Veps area described above there were several peripheral areas in the 19th century represented debris of once much more vast Veps area (see map 3).

The only peripheral area where Vepsian was still spoken in 1873 was Isaev group of clusters in the middle basin of the River Indomanka in the south-east of Vytegorsky uyezd. The Vepsians inhabited 18 villages (though Vepsian was spoken only in five villages) of Agafonovo, Anciferovo and Pavšino rural communities (667 persons in total) of Černoslobodskaja volost (now it is Rural municipality Kemskoe of Vytegorsky district in Vologda Oblast). Interestingly enough, there was no administrative unit in the 19th century such as “Isaev volost” (*Isaijevan volosti*) used by Finnish researchers (Basilier 1890: 54, 71–84), later widely repeated in the literature and also gave its name to this group of the Vepsians.

According to the 1873 data, there was a vast area of Russified Chud directly north-east of the Isaev Vepsians on the eastern fringes of Vytegorsky uyezd (Tixmangskaja and Uxotskaja volosts). They inhabited 93 villages (6033 persons), mainly in the valleys of the River Tixmanga and Uxta, flowing into Lake Lača from west. Now this area belongs to Kargopolsky district, Arkhangelsk Oblast.

Map 3. Core and peripheral Veps areas in the 19th century

According to the 1873 data, a smaller group of Russified Chud lived in few villages in Zaonežje, along the strait between Big Klimeneckij Island and Zaonežje Peninsula (Velikogubskaja volost of Petrozavodsky uyezd).

The situation of the Vodlozero Vepsians is less clear. The Russified Chud is not mentioned here in the 1873 data, though according to K. Loginov (n.d.) population of at least three vil-

laces (Čujala, Pelgostrov and Malyj Kuganavolok) on the south shore of Lake Vodlozero (Pudozhsky uyezd, east of Lake Onega) still remembered their Chud ancestry in the late 19th and early 20th century. The researcher guesses that extinction of Veps among pre-Slavic population finished in the first third of the 19th century. V. V. Pimenov (1965: 188) and M. Joalaid (1989: 79) also mentioned Russified Chud in Pudozhsky uyezd, around Lake Vodlozero.

We will not examine here “Russified Chud mixed with the Russians” («чудь обрусовшая, перемешанная с русскими»), several islets of which scattered in Northern Dvina basin are mentioned in “Register of populated places of Vologda Governorate of 1859” [Spisok 1866: XXI], since this area is considerably distant from the rest of the Vepsians and it is quite possible that they were not the Vepsians but some other ethnic group, maybe relative one.

Demographic statistics

Demographic statistics of the Vepsians and their language is usually examined on the level of three major regions of Russia (Republic of Karelia, Leningrad Oblast and Vologda Oblast, cf. [Puura et al. 2013]), sometimes on the level of their subdivisions – districts. However, for better understanding of the prospects for the Veps survival it is more important to analyse the demographic situation, specifically in traditional places of dwelling (cf. Grünthal 2011), where the Central Veps areas were examined on the municipal level).

The correct estimate of the number of Vepsian-speakers is also misrepresented by the fact that usually the number of language speakers after a census is provided only for the corresponded ethnic group and not the whole population (Itogi 2005). That is, the number of Vepsian-speakers is usually provided and analysed only for Veps (cf. (Puura et al. 2013)), though in reality many Vepsian-speakers appear to be recorded in censuses as Russians and therefore the number of Vepsian-speakers appears to be understated.

Below the demographic statistics of the traditional Veps areas is shown and number of speakers is given for all population, not only for the Veps.

Table 1. Demographic statistics of the traditional Veps areas

	Rep. of Karelia	Leningrad Oblast	Vologda Oblast	Total
Traditional Veps areas (TVA)				
Total population of TVA	3165	2248	449	5862
Vepsians	1203	844	213	2260
% of total TVA population	38%	38%	47%	39%
speakers of Vepsian	799	1203	242	2244
% of total TVA population	25%	54%	54%	38%
% Vepsian-speakers of ethnic Vepsians	66%	143%	114%	99%
For the whole region				
Vepsians, total	4870	2019	426	7315
Vepsians, in rural areas	1632	1511	375	3518
Vepsian-speakers (of ethnic Vepsians)	798	1157	227	2182
% TVA Vepsians of all rural Vepsians	74%	56%	57%	64%

Note: Data for the whole region are taken from Table 2, Vol. No 13 (Itogi 2005), though Vologda Oblast is not included in “Area of primary dwelling of minor indigenous peoples” for the Vepsians there, and so data for it were summarised from Tables № 34c on individual districts, cities and towns of Vologda Oblast (Tablica № 34c). Data for traditional Veps areas were summarised from the figures for individual villages (Tablica № 2c; Mikrodannye 2002). The TVA in our case is defined more narrowly as compared with official definition (Strogal'sikova 2009: 236, doc. № 3) and includes village clusters and individual villages with share of Veps not less than 20%.

The data show us that the number of Vepsian-speakers in traditional areas where environment is more appropriate for the language survival is about 2244. On the one hand it is much less than the total number of the speakers (39% of 5753), on the other hand the number is not too small and quite hopeful for potential language survival.

Conclusion

Thus, we have examined in details the history of changes in Veps language area during the last two centuries. To put it in a nutshell, the most important changes are as follows: all peripheral areas have vanished; all Vepsians of Svir' area were Russified or have left the area; the western and northern clusters of Ojat' area and many clusters of South Veps were Russified or the inhabitants have left the area; almost all Vepsians of Shimozero area have left (and Veps inlet around Ošta appeared in result). Share of Vepsian-speakers decreased significantly almost in all other clusters. Thus, they account for ca. 30% of TVA in Karela, ca. 25% in South Veps area, 50–90% in Ojat' area, 48% in Kuja-Pondala area. At the same time share of Vepsian-speakers increased in some Russian villages and clusters in the neighbourhood: up to 10% in Gonginiči and Kiprušino, up to 15% in Vinnica cluster, up to 23% in Kuzra. There are also several localities with considerable share of the Vepsians in Boksitogorsky district far outside TVA (2002 census data): villages Bor (17 persons, 1%) and Kolbeki (22 persons, 21%) in Borskaja volost, Anisimovo village (7 persons, 2%) in Anisimovo volost and Zaborje settlement (43 persons, 3%) in Zaborjevskaja volost.

The only work that has provided similar comparative map of the Veps is by Grünthal (2011: 269) (cf. also (Puura et al. 2013: 5), where the 1900 data was taken from (Tunkelo 1946). Generally, it gives an adequate overview of the Veps area in 1900 and 2000, though there are inaccuracies in some places, particularly, Svir' and Kuštozero-Undozero Veps are completely absent.

Detailed list of Veps clusters with demographics and history of administrative changes, and also the list of Veps village names are available at <http://lingvarium.org/eurasia/uralic/veps.shtml>.

References

- Agapitov 1989** = Агапитов В. Освоение Заонежья древними вепсами – *Проблемы истории и культуры вепской народности*. Петрозаводск, С. 91–94.
- Ahlqvist A. E. 1861:** Anteckningar i Nordtschudiskan – *Acta Societatis Scientiarum Fennicae*. Helsingfors, T. VI. S. 49–113.
- Barancev 1975** = Баранцев А. П. О рукописном русско-вепском словаре середины прошлого века – *Fenno-ugristica. Труды по финно-угроведению* 1. Tartu Riikliku Üliõpilase Toimetised. Vihik 344. Tartu, 1975. Сс. 43–55.
- Basilier H 1890:** Vepsäläiset Isajevan volostissa – Suomalais-Ugrilaisen Seuran Aikakauskirja, JSFOu. VIII. S. 43–84.
- Bogdanov 1958** = Богданов Н. И. Вепсский язык на современном этапе развития – *Труды Карельского филиала Академии наук СССР*. Выпуск XII. Прибалтийско-финское языкознание. Петрозаводск, Сс. 76–82.
- Itogi 2005** = *Итоги Всероссийской переписи населения 2002 года*. В 14 т. Т. 13. Коренные малочисленные народы Российской Федерации. Москва: ИИЦ “Статистика России”, 2005. [<http://www.perepis2002.ru/index.html?id=44>]
- Joalaid M.:** Vepslastest ja vepsa keelest. On-line: <http://www.fennougria.ee/public/joalaid-vepslastest-oige.pdf>.
- Joalajd 1989** = Йоалайд М. Этническая территория вепсов в прошлом – *Проблемы истории и культуры вепской народности*. Петрозаводск, С. 76–83.
- Kettunen L. 1918:** Matkamuistelmia Vepsän perukoilta – *Virittäjä*, s. 38–62, 95–104.
- Loginov n.d.** = Логинов К.К. Историческая справка о поселениях Водлозерья. Электронный ресурс: <http://www.vodlozero.ru/nauka/tradic/Vodlozero-village-history-ethnography.html>
- Mikrodannye 2002** = Микроданные переписей. Всероссийская перепись населения 2002 года. ГМИ Ц Росстата. Электронный ресурс: <http://std.gmcrosstata.ru/webapi/jsf/login.xhtml>

- Mullonen 1989** = Муллонен М. Из истории вепсской лексики – Проблемы истории и культуры вепсской народности. Петрозаводск, С. 84–90.
- Mullonen 2004** = Муллонен И. И. Экспедиция к южным вепсам – Вопросы ономастики, № 1.
- Nacional'nye 1929** = Национальные меньшинства Ленинградской области, П. М. Янсон, Л.: Орготдел Ленинградского Облисполкома, С. 26.–104 с.
- Nissilä V. 1955:** Itä-Karjalan matkanimistöä – *Kalevalaseuran Vuosikirja*, 35, S. 248.
- Petухов 1989** = Петухов А. В. Административная разобщённость – фактор ускорения ассимиляции вепсов – *Проблемы истории и культуры вепсской народности*. Петрозаводск, С. 55–63.
- Pimenov 1965** = Пименов В.В. Вепсы. Очерк этнической истории и генезиса культуры. М.; Л..
- Puura U., Karjalainen H., Zajceva N., Grünthal R. 2013:** The Veps language in Russia. ELDIA Case-Specific Report – *Studies in European Language Diversity* 25.
- Spisok 1866** = Списокъ населенныхъ мѣсть по свѣдѣніямъ 1859 года. Вологодская губернія (VII). СПб.
- Spisok 1879** = Списокъ населенныхъ мѣсть по свѣдѣніямъ 1873 года. Олонецкая губернія (XXVII). СПб..
- Spisok 1907** = Списокъ населенныхъ мѣсть Олонецкой губерніи по свѣдѣніямъ за 1905 годъ / сост. И. И. Благовѣщенскій. Петрозаводскъ, 1907.
- Spisok 1928** = Список 1928 = Список населенных мест Каельской АССР (по материалам переписи 1926 года). Петрозаводск.
- Spisok Lodejnopol'skogo 1926** = Список населённых пунктов Лодейнопольского уезда Ленинградской губернии по данным переписи 1926 г. ПФА РАН, ф. 135, оп. 3, д. 92.
- Spisok Tixvinskogo 1926** = Список населённых пунктов Тихвинского уезда Ленинградской губернии по данным переписи 1926 г. ПФА РАН, ф. 135, оп. 3, д. 250.
- Strogal'sikova 2009** = Строгальщикова З. И. (научн. ред.). Вепсы: на рубеже XX и XXI веков. По материалам межрегиональной научно-практической конференции «Веп-

сы – коренной малочисленный народ Российской Федерации: перспективы сохранения и развития» (Петрозаводск, 24–25 апреля 2008 года). Петрозаводск: КарНЦ РАН.

Tablica № 2с = Таблица № 2с. Численность населения по каждому сельскому населенному пункту. Всероссийская перепись населения 2002г. М.: Федеральная служба государственной статистики, 2004. [Электронный документ]

Tablica № 34с = Таблица № 34с. Население по национальности и родному языку. Всероссийская перепись населения 2002г. М.: Федеральная служба государственной статистики, 2004. [Электронный документ]

Tunkelo E. A. 1946: Vepsän kielen äännehistoria – *Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia*. N 228. Helsinki, 1946. s. 1–18.

Väisänen A. O. 1969: Vepsäläisten luona v. 1916 – *Kalevalaseuran vuosikirja* 49. Porvoo; Helsinki, s. 272–288.

X'am'al'ajnen 1958 = Хямляйнен М. М. Об агглютинатах в вепсском языке и в южно-карельских говорах карельского языка – *Труды Карельского филиала Академии наук СССР*. Выпуск XII. Прибалтийско-финское языкознание. Петрозаводск, С. 83–94.

Zajceva n.d. = Зайцева Н. Г. Вепсы, территория проживания, демография // Корпус вепсского языка. О проекте. Электронный ресурс: <http://vepsian.krc.karelia.ru/about/>

Yuri Koryakov: Vepsä keeleala muutusõq 19. ja 20. aastaga: kartograafilinõ kaehus

Kirotus uur vepsä keeleala muutuisi katõ viimädse aastagasaa joosul ni kujotas naid kaartõ pääl. Uurmistüü lättis ommaq 19. aastagasaa elokotussidõ registriq, etnolingvistilinõ teedüs 1926. ja 2002. aastaga rahvalugõmisõlt viil mõnõq laembaq lätteq.

Vepsäkeelidseq alaq ommaq viimädse 150–200 aastaga seen kõvva vähänüq. Põhilinõ süü ol'l tuu man vinnestümine ja vepsä keele asõmalõ vinne keele pääletulõminõ. Osaq kotusõq jäiq siski ka hoobis inemiisist tühäs.

Kirotusõn uuritas teedäqolõvit vepsläisi elokotussit ja vepsä keele olõmanolõmist noin läbi ao.

Tan om ant ka põlitsidõ vepsä allo demograafilist ja keelestatistikat kolmõn Vinnemaa piirkunnan (Käfala Vabariigin, Leningradi oblastin ja Vologda oblastin).

Tähüssõnaq: kartograafia, vepsläseq, vepsä kiil, soomõ-ugri keeleq

Märksõnad: kartograafia, vepslased, vepsa keel, soome-ugri keeled

Yuri Koryakov: The change of the Veps language area in the 19th–20th centuries: cartographic perspective

The article aims to examine in details the changes of the Veps language area during the last two centuries and to plot them on a map. The sources used in the research include the 19th century registers of populated places, the ethnolinguistic data of the community based on the censuses of 1926 and 2002 and some more general sources.

Veps-speaking areas have been strongly reduced during the past 150–200 years. Though the main factor that has contributed it has been the Russification of the Vepsians and the displacement of Veps by Russian, some areas have become completely depopulated.

The article examines all known clusters of the Veps villages and the existence of the Veps language for various time frames. In addition, demographic and language statistics is provided for the traditional Veps areas in three regions of Russia (Republic of Karelia, Leningrad Oblast and Vologda Oblast).

Keywords: cartography, Vepsians, Veps language, Finno-Ugric languages

Yuri Koryakov, Ph. D, areaallinguistiga vanõmbtiidrù Moskva Lomonossovi Riikligu Ülikooli keeletiidüse instituudin. MA keeletiidüse alal (teema: Vokaalikvantiteedi tüpoloogia), LMSU, 1998; Ph.D. keeletiidüse alal (teema: Valgõvinne keeleolokõrd), LMSU, 2002. Kodoleht: <http://lingvarium.org>.

Yuri Koryakov, PhD, senior researcher, Department of Areal linguistics, Institute of Linguistics, Lomonosov Moscow State University. MA in linguistics (Typology of the Vocal Quantity), LMSU, 1998; PhD in linguistics (Language situation in Belarus), LMSU, 2002. Website: <http://lingvarium.org>.

Department of Areal linguistics, Institute of Linguistics,
Lomonosov Moscow State University: 119192, Russia,
Moscow, Lomonosov Str., 31, Bldg. a.
ybkoryakov@gmail.com

**THE TOPOONYMY
OF THE BALTO-FINNIC ORIGIN
IN THE FILES OF THE TOPOONYMIC
EXPEDITION OF THE URAL UNIVERSITY¹**

ANNA MAKAROVA

Since 1961, the Toponymic Expedition of the Ural University (Yekaterinburg, Russia) is conducting field work in the areas of long-standing Russian – Finno-Ugric contacts. Those are the areas of the Russian North (Arkhangelsk and Vologda Oblasts), the Upper Volga basin (Yaroslavl and Kostroma Oblasts), the Urals, as well as some areas of Western Siberia. In its early years the expedition was mainly focused on the collecting of toponyms, as well as local geographic terminology, the vocabulary of fishing, hunting, etc. Since the 1970–1980s along with the collecting of toponyms the expedition team started collecting dialect vocabulary, and the vocabulary of other onomastic groups (antroponymy, ethnonymy, collective nicknames, etc.).

The volume of the collected material regarding the toponymy of the Russian North is more than 800 000 units (fixations of names). Data associated with the Finno-Ugric languages by its origin take about 20% of this congregation. It primarily refers to the substrate toponymy of the Russian North, and had Balto-Finnic, Saami, Volga-Finnic origin; substrate toponymy of the Upper Volga, which has, in particular, the Volga-Finnic origin; toponymy of the Urals, where, along with Russian, the Mansi and Khanty place names are presented, etc. The collected data is

¹ The article is written on the basis of materials of the electronic resource, created in the framework of the project “Electronic Database ‘Russian Folk Toponymy’” funded by the Fundamental Research Program “Language and Literature in the Context of Cultural Dynamics” of the Language and Literature Section of the Department of History and Philology of the Russian Academy of Sciences.

stored in paper files at the Department of the Russian Language and General Linguistics of the Ural Federal University. Most of them are inserted into the electronic database created on the platform of Microsoft Access.

Electronic database retains the advantages that are specific to paper files: geo-reference to the object, reference to the object type and location of fixation, and (optionally) specification of the relationships with other objects in toponymic system (semantic connections of the names and the spatial relationships of these objects), recording contexts of the names with explanations received from local residents, references to lexical database. Names are grouped by the region, district, locality, object type (for example, only rivers or lakes and rivers are selected for the research), etc.

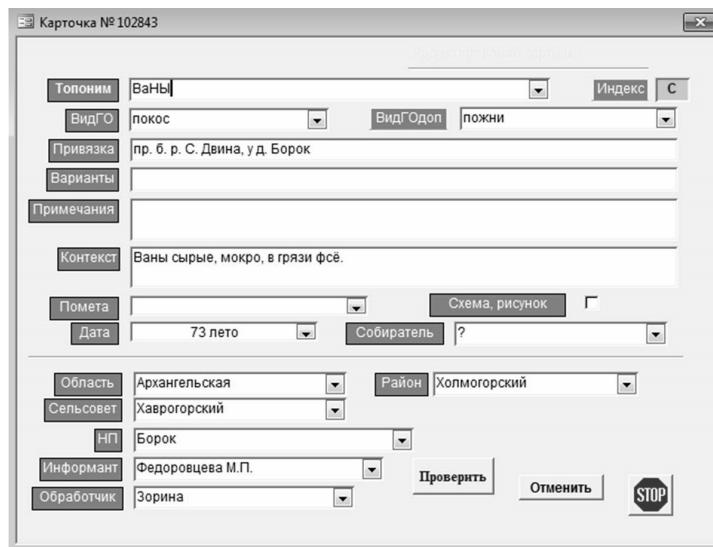

Figure 1. Example of a toponymic card

Place names that correlate with the Finno-Ugric languages are represented in most of the Russian North in the substrate form, partly in the live form – Veps place names in the northwest of Vologda Oblast – or as adstratum (?) – the place names of Komi origin on the border of Arkhangelsk Oblast and the Republic of Komi. The toponymy of the Balto-Finnic origin is presented mainly in the Russian North; certain parallels are also noted in the Upper Volga basin. The article summarises the results of studies conducted by the expedition team, concerning areal features and historical layers of the Balto-Finnic place names. The presence of the digital database helps to optimise the searching procedures which were previously carried out manually. (For example, for the previous studies special “base” and “formant” files were compiled.)

The question of areal features of names is directly linked to attempts to create linguo-ethnic maps. There were several of such maps in the Ural toponymic research school. The most comprehensive one is the linguo-ethnic map suggested in “The Substrate Toponymy of the Russian North” (Matveyev 2001–2007) by Alexander Matveyev, the founder of the Ural toponymic research school.

The map shows the results of applying formant method and the method of differentiating bases (including Balto-Finnic *Вехк-, Габ-, Ихал-, Ранд-, Салм-*, and others). The study was conducted on the basis of the formants from the so-called “formant” files in which place names are grouped by formants, selected on the basis of the study of repeating elements and comparing them to the substrate geographic terms in the appellative lexicon (as well as with well-known geographic terms of the Balto-Finnic languages). The method involves the identification of the main differentiating bases, development of which in the Balto-Finnic languages allows, firstly, distinguishing them from Saami, and secondly, identifying the specific source of borrowing – in the case of the Russian North the sources are Karelian, Finnish or Veps. The most etymologically clear Balto-Finnic

formants are concentrated in the west of the region between the Onega mouth – the Vaga mouth – Lake Beloye.

Several microregions can be allocated in this area. There are microregions where place names are interpreted as mainly Karelian:

1. The Lower Onega (up to the border with the Plesetsk area), including the Onega Bay and further to the east in the Northern Dvina mouth. The names seem to belong to the later Balto-Finnic population, which infiltrated into the territory of the region through the Northern Dvina and Onega, as well as from Eastern Karelia.

2. The Mosha River basin (Onega's tributary).

3. Upper and Middle Mehrenga (Yemtsa's tributary) with its tributary, the Shorda.

4. Middle and Upper Onega, including Lake Lacha, Undozero and Kenozero.

Microregions with the predominance of Veps toponymy:

1. The area between Lake Beloye and its tributary, the Kovzha, and Lake Onega (including Lake Kovzhskoe and Lake Kenozero).

2. The area in the west and south-west of Lake Beloye.

Thus, explicit Balto-Finnic traces are found in the Onega basin (Karelian) and near Lake Onega (Veps).

Balto-Finnic bases are the most numerous in the Eastern Prionezhye between the Suda River and Kenozero, i.e., in the area adjacent to the Veps settlements on the south-west and to the Karelian settlements to the west of Kenozero.

Baltic Finns are quite densely populated in the extreme west of the region till the line of Lake Beloye – Kenozero – the Onega mouth. There is a number of areas where the Balto-Finnic names are not recorded at all or are very rare: the Mezen basin, Pinega – from the Sura confluence to the mouth, the Northern Dvina – from the Upper Toima to Kholmogory, Yemtsa, the Middle and Lower Ustya River, Kubenskoe Lake with Kubena, Sukhona and Yug.

Prionezhye names (particularly the area of dense Balto-Finnic toponymy running from north to south from the Northern Dvina mouth to Lake Beloye between the Onega River and Lake Onega with lacuna between the Onega mouth and arbitrary line Vodlozero – Undozero) are of more recent origin. Dvina names (rarer Balto-Finnic names in the huge basin of the Northern Dvina) appeared as a result of earlier migrations and in some respects seem to be more archaic. Kenozero area in the far west of the Arkhangelsk region was occupied by Balto-Finnic Chudes, who were close in some aspects to Olonets Karelians and Karelian Ludes, and in others – to Karelians proper (*Перилахта, Хижгора*). In the Pinega basin, along with the names of Finnish-Karelian (*Сульца* ~ Finnish, Karelian *sula* ‘melted’, ‘non-freezing’) and the proper Karelian form (*Нюхчалакиа* ~ Karelian *lakši* ‘bay’), as well as place names of Veps-Lude type (*Озарнема* ~ Lude, Veps *ozr* ‘barley’). Veps place names are also marked in the Vaga basin (*Химанево*) and Belozerye. Veps phonetic features can be seen in the transition of *s* > *š* after *i* in *Иикобой, Иитомар, Иитома, Иикарня*, as well as in the form of the initial *d*’ in *Дъяргумузь* (Veps *d’ärv* ‘lake’). Differentiating Veps topoforms are recorded primarily in Babayevsky and Vytegorsky Districts, where are currently few Veps settlements: *-бонга* ~ Veps *boŋg* ‘whirlpool’, *-гумузь* ~ Veps *haumez* ‘arson’, *-кара* ~ Veps *kar, kara* ‘small bay’, *-карь* ~ Veps *sar* ‘island’, etc. Phonetic form, formants, semantics and geography in many cases confirm Veps origin of the names in Babayevsky and Vytegorsky Districts, cf. *Ахнозеро* ~ Veps *ahń* ‘perch’, *Кивезручей* ~ Veps *kivez* ‘sinker (of a network)’, *Койжома, Койцарь* < **коїсарь* ~ Veps *koiv* ‘birch’, *Питъканум* ~ Veps *pit’k* ‘long’, *ńit* ‘meadow’, *Randolnya* ~ Veps *randal’ińe* ‘riparian’, etc.

Analysis of the river names and lake names shows that Karelian colonisation came from Karelia, the White Sea, the mouths of large rivers, and Veps – through the rivers of the forest zone from the south-west to the north-east, but were firmly domesticated by Baltic Finns of mainly western outskirts of the region.

Although the Balto-Finnic hydronymy and limnonymy were also found on the eastern outskirts of the Russian North (cf. river *Мустюга* almost on the border with the Komi Republic and Finnish *Mustajoki* ‘Black River’), and at its centre (see *Мустозеро* in the Vaga basin and Finnish *Mustajärvi* ‘Black Lake’), Balto-Finnic hydronymy and limnonymy mainly concentrated in the west of the region.

The version of linguo-ethnic map of Archangelsk Pomorye is suggested in “The Substrate Toponymy of the Arkhangelsk Pomorye” (Kabinina 2011).

Despite the large amount of calquing, the territory of Arkhangelsk Pomorye reveals a wide range of differentiating Balto-Finnic determinants and bases (-*ламба*, -*нева*, -*салма*, -*ванга*, -*коски*, -*луда*, -*орга*, -*ранда*, -*кула*, -*пелда*, etc.). Balto-Finnic determinants are represented almost everywhere – the only exception is Winter Coast (Zimniy Bereg), relatively weak Balto-Finnic traces are on the territory of the North Primezenye adjacent to Winter Coast.

Distribution of the differentiating Balto-Finnic bases (*Вано-*, *Верм-*, *Леля-*, *Малт-/Малд-*, *Норо-*, *Падер-*, *Пенк-*, *Пигл-*, *Рам-*, et al.) is similar. Areas of maximum concentration of Balto-Finnic toponymy are Lower Northern Dvina and Lower Onega, and the Onega Peninsula. To the east of the Northern Dvina density of Balto-Finnic toponymy is considerably reduced.

Large part of the Pomor place names establishes relations with the Finnish / Karelian proper / Olonets Karelian appellatives.

Place names, the foundations of which now have appellative parallels only in Finnish (sometimes also in the Izhorian, Estonian, Livonian, Votic languages), were found in the central and western parts of the Archangelsk Pomorye. More than half of them are localized in the Lower Onega, including Onega riverside, cf. *Кымус*, threshold ~ Finnish *kämä* ‘tough, hard place, hard surface and the dry solid ground’; *Мятозеро*, lake ~ Finnish *mätä* ‘rotten’ (~ Izhorian, Votic, Estonian); *Ниркомина*,

math ~ Finnish *nirkko*, *nirko* ‘tip, corner’ (~ Votic); *Рубозеро*, lake ~ Finnish *rupa* ‘dirt, mud’, etc.

The territory of Lower Onega is marked with place names, the bases of which have Karelian and Veps appellative parallels, but most of them are close to the Finnish lexemes, cf. *Огормина*, math, is closer to the Finnish *ohra* ‘barley’, rather than to the Karelian *osra*, Lude *ozr(e)*, Veps *ozr*; *Месоөручей* related to Finnish dialectal *messo* ‘capercaillie’ – with Karelian *metšo*, Olonetsian, Lude *metšoi*, Veps *metsoi*.

To the east of Lake Onega (mainly in the Lower Northern Dvina and the eastern part of the Summer Coast) “Finnish” facts are also presented, and many of the names are known from the early historical sources: *Пумара*, river (delta of Northern Dvina, since the 16th century) ~ Finnish dialectal *pitee*, *pitin*, *pittin* ‘snake’ (the name has historical version Змиеvка); *Питяево*, village (delta of Northern Dvina, since the 17th century) ~ Finnish *pitäjä*, *pit(t)ää*, *pitäjäs* ‘(rural) community’; *Сюзьма*, river (village) (Summer Coast; since the 16th century) ~ Finnish *sysmä*, Karelian **šüžmä*, Olonetsian **süzmü* ‘backwoods’; *Сяськ*, island (delta of Northern Dvina) ~ Finnish *sääksi*, *sääskeläinen* ‘Osprey’ (~ Estonian), etc.

The corpus of the names of Balto-Finnic origin with established etymology allows using the database for further research of similar names in order to establish the area of the corresponding base.

Furthermore, the relative density of names is visible. The database structure does not allow seeing their absolute density: each entry corresponds to the fixation of a place name, rather than to the particular name. The work in this direction is being presently conducted: cumulative file is being compiled for the individual districts of the Kostroma Oblast (where the expedition is working at the moment). Further, this experience will be extended to the digital database of the toponymy of the Russian North.

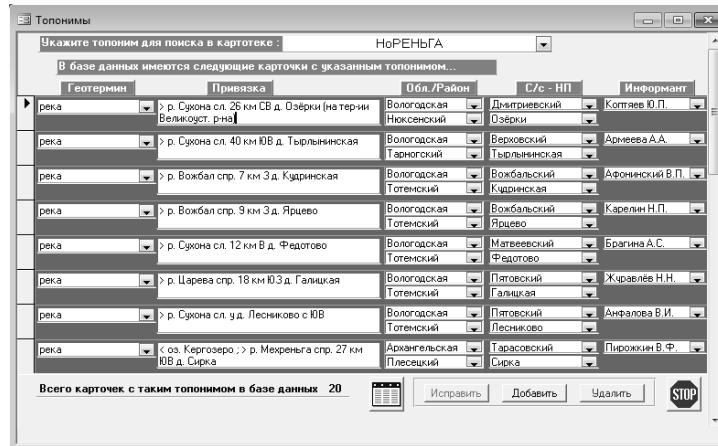
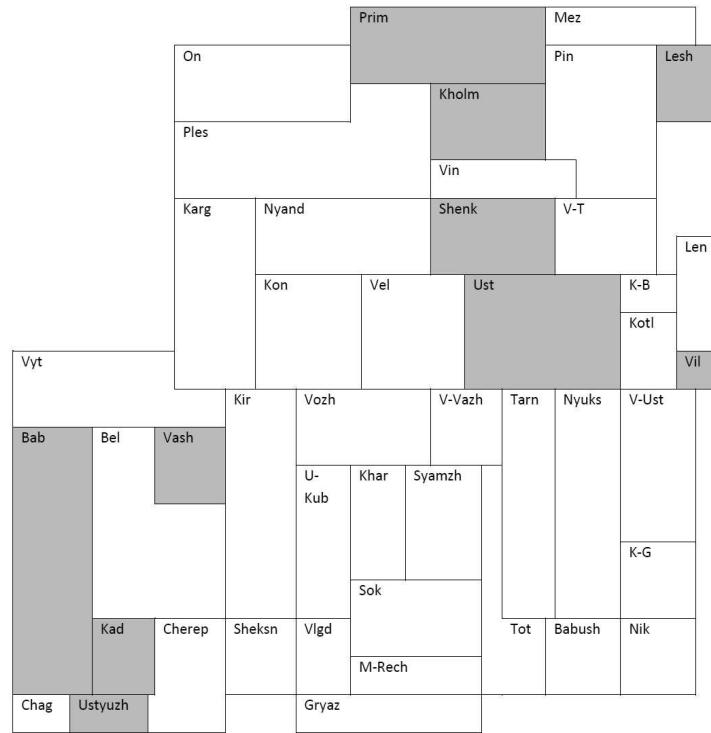

Figure 2. Example of search query

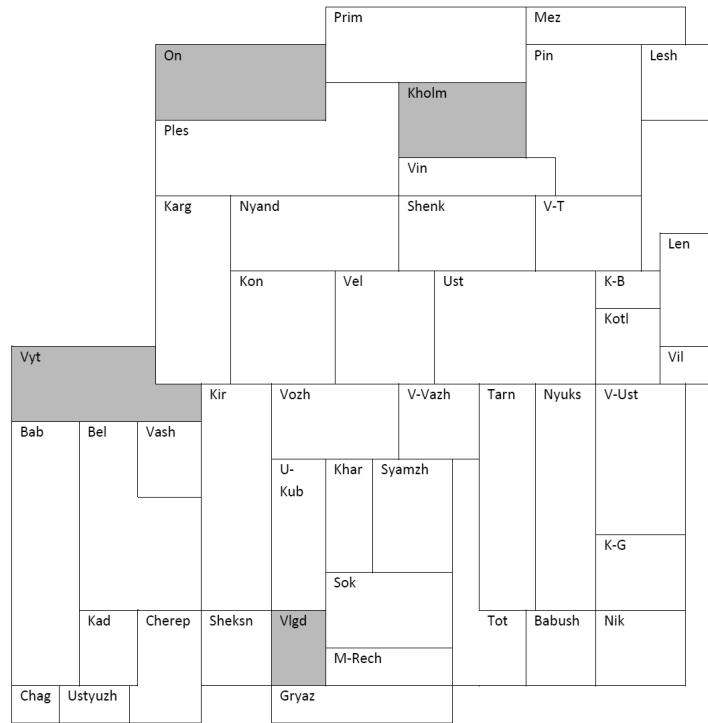
Ванаваж, river (Vil), *Ванасара* / *Ван(a)сора*, river (Lesh), *Вангосово*, forest island in marsh (Kad), *Ваненгарь* / *Ваньгирь*, river (Ust), *Ваница*, river (Bab), *Вановорга*, shallow, flow (Prim), *Ваномица*, *Ваномка*, river, *Ваномозеро*, lake (Vash), *Ванское*, lake, *Вания*, river, lake (Ustyuzh), *Ваны*, math (Kholm), *Ваньгасоло(во)*, forest island in marsh (Bab, Kad), *Ваньзема*, river (Shenk).

Cf. Finnish *vano* ‘ditch, stream, riverbed’, *vana* ‘channel of the river, the channel’, Olonetsian *vana* ‘direction, a deep riverbed’, Lude *vana* ‘long narrow slit; riverbed’, *vano* ‘mainstream’, Veps *vana* ‘ravine’ (SKES: 1631–1632).

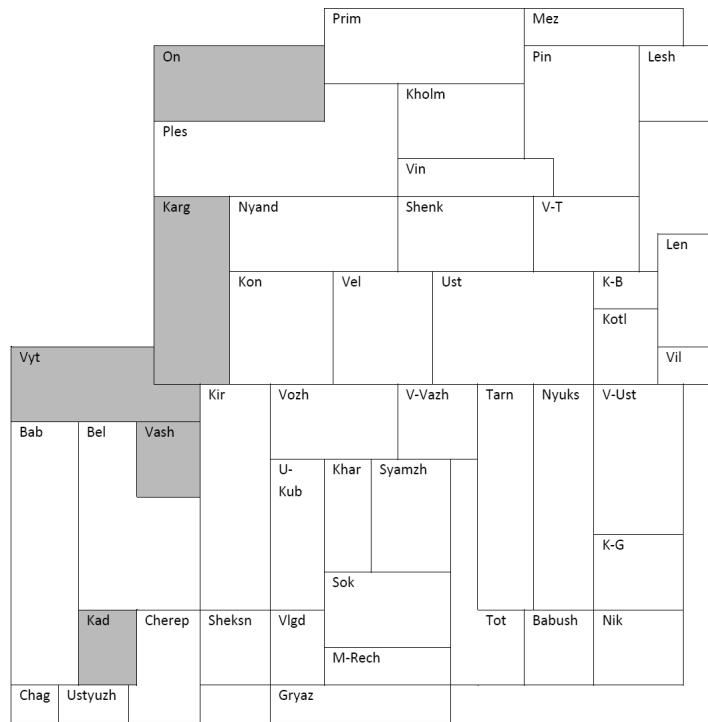
Вермасельга, place, *Вертосельга / Вертосерьга*, village (Vyt), *Вермегора*, mountain (On), *Вёрмус*, river (Kholm), *Вёртлово*, village (Vlgd).

Cf. Finnish *vierto* ‘burn-beaten area’, Finnish *viertää*, Karelian *vierteä*, Lude *viert(t)ä*, Veps *verta* ‘chop wood and burn it in order to clear the space for cultivation’ (SSA 3: 435).

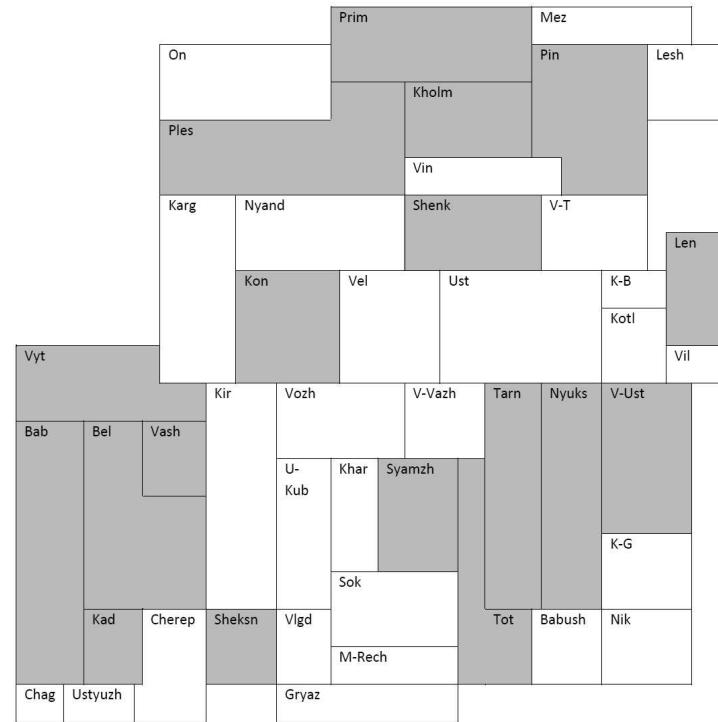
Малдан / Малданозеро, lake, *Малдань / Малдонь*, forest, *Малданья*, place, *Малдынь*, mountain, *Малтозеро*, lake (On), *Малдовское Верховье*, mountaintain in marsh (Kad), *Малдона*, math (Karg), *Малдунка*, brook (Vash), *Малдыши*, math (Vyt).

Cf. Finnish *malto* ‘reach, quiet, calm water’, Karelian *malto*, Lude *mald(o)* ‘quiet, motionless (water, wind)’ (SSA 2: 144).

Норанга, river (Kholm, Ples), *Hopac*, lake, math (Len), river, brook (Pin), *Hop(ъ)болото*, marsh (Vash, Vyt), *Норежска*, *Норменъга*, river, *Норенское*, lake (Kon), *Норей Мыс*, math, *Нормекса*, river, lake, *Норозерко*, lake, *Норучей*, brook, *Норынаволок*, foreland (Vyt), *Норенга*, river (Kholm, Syamzh), *Норенъга*, river (Kholm, Kon, Ples, Shenk, Nyuks, Tarn, Tot), *Норка*, river (V-Ust), *Hop(но)солово*, marsh (Bab), *Норов*, lake, brook, *Норова Гора*, village (Bel), *Норозеро*, lake (Kholm, Prim, Bel, Vyt), *Нороское*, marsh (Kon, Vash), *Норское*, lake, marsh (Vash), marsh (Kad), math (Sheksn), *Норуска*, river (Nyuks), *Норъ*, marsh, *Норъга / Норъе*, lake, *Норъя*, village, lake (Vash).

Karelian *noro* ‘gully, ravine, scour’, Olonetsian *noro* ‘ravine, narrow gully between the hills’. Cf. Finnish *noro* ‘hollow, watery lowland; trickle’ (Mamontova, Mullen 1991: 66).

Several types of behavior of such bases are distinguished:
 1) parallels in Belozerye; 2) in some cases isogloss out to the south-east bypassing Belozerye; 3) very narrow geography limited by the territory of Arkhangelsk Pomorye.

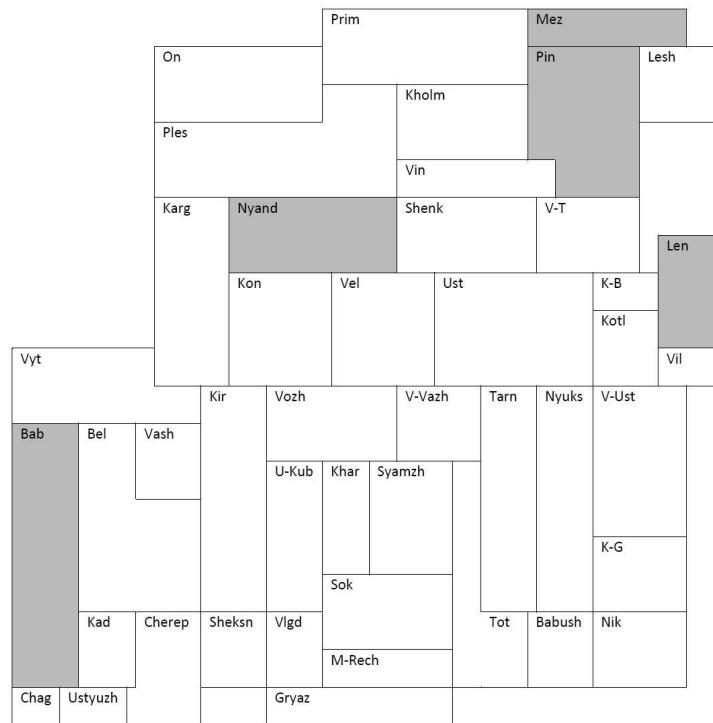
Another experience of linguo-ethnic map was offered in my study on the lake hydronymy of Belozerye (Makarova 2012). Based on the analysis of phonetic alternations in the toponymy of Russian and substrate origin, the spatial distribution of struc-

tural and word-forming types of limonyms, most frequent differentiating bases and types of parallel names, the version of linguo-ethnic map of Belozerye was suggested.

Semi-calques of Balto-Finnic names (*Маткозеро*, *Лемозеро*, *Корбозеро*, *Пелтозеро*, etc.) are spread in Babayevsky, Belozersky and Vytegorsky Districts where there is the densest layer of recent Balto-Finnic toponymy etymologized on the base of the Veps and Karelian languages – and where the highest number of phonetic alternations has been recorded. The area of most of the determinants detected in borrowed limonyms enters the zone of distribution of the determinant *-яр* and its variants (Babayevsky, Belozersky, Vytegorsky, Kargopolsky, Kirillovsky and Konoshsky Districts), which is absent in the Vashkinsky and Vozhegodsky Districts and in the area of Lake Lacha, where the phonetic features typical of Saami dialects are marked. Distribution of the bases of Balto-Finnic origin is similar: they are detected in Babayevsky, Belozersky, Vashkinsky, Vytegorsky, Kargopolsky and Kirillovsky Districts.

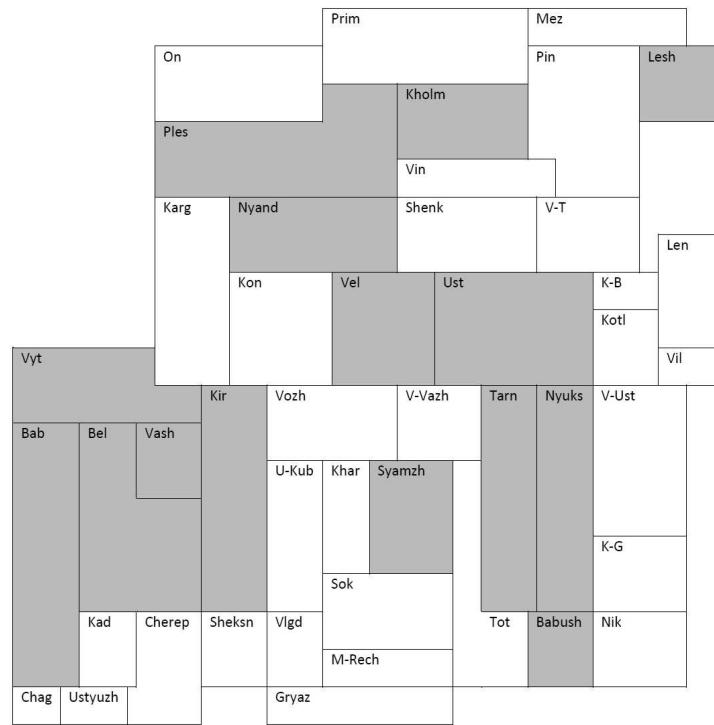
Веркана(к)иа, river, *Веркучей*, brook (Nyand), *Веркозеро* (Bab), *Веркой*, brook (Len), *Веркола*, village (Len, Pin), *Веркуз*, math (Mez).

Cf. Veps *verk* ‘fishing net’ (SSA 3: 428).

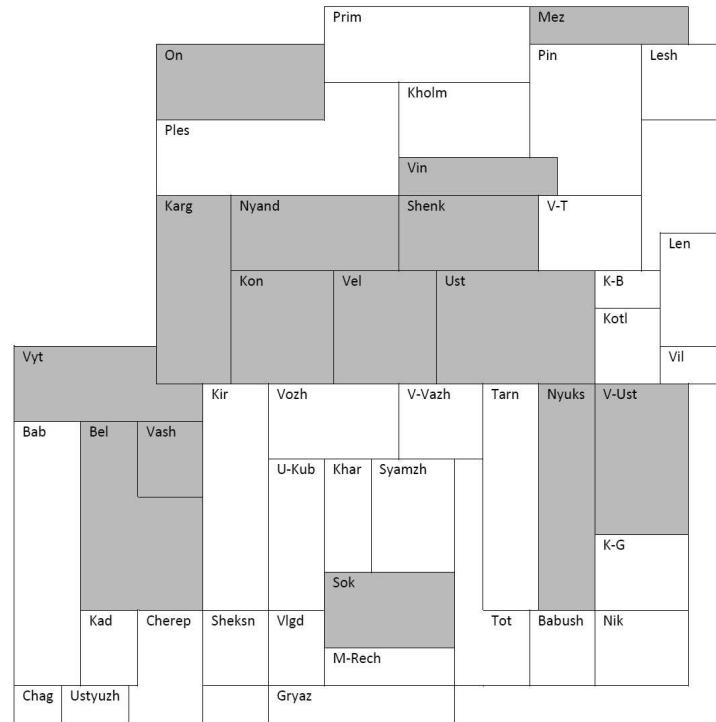
Илас, lake, marsh, *Илокса*, river, *Илоское*, marsh (Kholm), *Иласгора*, mountain (Vash), *Иласова*, village (Vel), *Илэжозеро*, *Илезеро / Ильозеро*, *Илес*, lake, river (Vyt), *Илеза*, river (Babush, Syamzh, Tarn), *Илезка*, river (Nyuks, Babush), *Илекса*, river (Kholm, Ples, Bel, Kir, Vash, Vyt), *Иленза*, river (Ust), *Илесига*, *Илозема*, *Илокса*, river (Nyand), *Илиза*, village (Nyuks), *Илозеро*, lake, *Илость*, river (Bel), *Илокса*, field (Kir), *Иломанка*, ridge (Lesh), *Илоса*, river, *Илоскар*, backwater (Bab).

Cf. Veps *iles*, *ülez* ‘up, to the top’ (SVJ: 653–654).

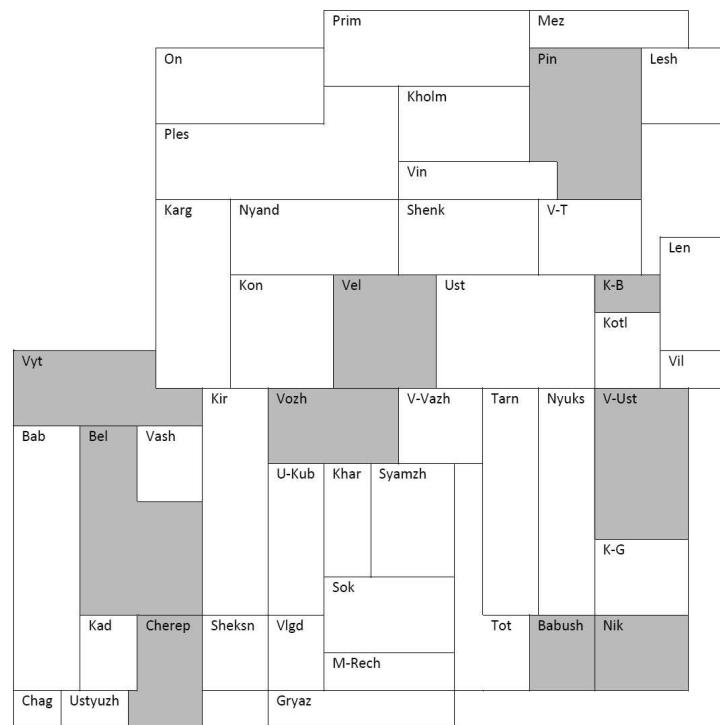
Корба, river (Vash, Vyt, Mez), math, field (Bel, Vyt), *Корбала*, village (Vin), *Корбалыши*, fishery, *Корбино*, field, *Корбицы*, math, field, *Корбы*, forest clearing (Vyt), *Корбальская Педима*, math (Shenk), *Корбальное*, marsh (Vin, Shenk), *Корбанга*, river, math, village, *Корбаш*, river, brook (Sok), *Корбасское*, lake, *Корбаша*, river (Kon), *Корбовское*, marsh, lake (Vel), lake (Nyand), marsh (Nyuks), village (V-Ust), *Корбовской Мыс*, math (Ust), *Корбозеро*, lake (Karg, On, Bel, Vash, Vyt), village (Bel, Vash), *Корбы*, place (Vash), *Корбыши*, river (Kon, Karg).

Cf. Olonetsian *korbi*, Lude *ko'b*, *korbi*, *korbi* ‘dense forest, wilderness, wet spruce forest’, Veps *ko'b* ‘thick dark forest, wet thickets, wilderness’ (SKES: 219).

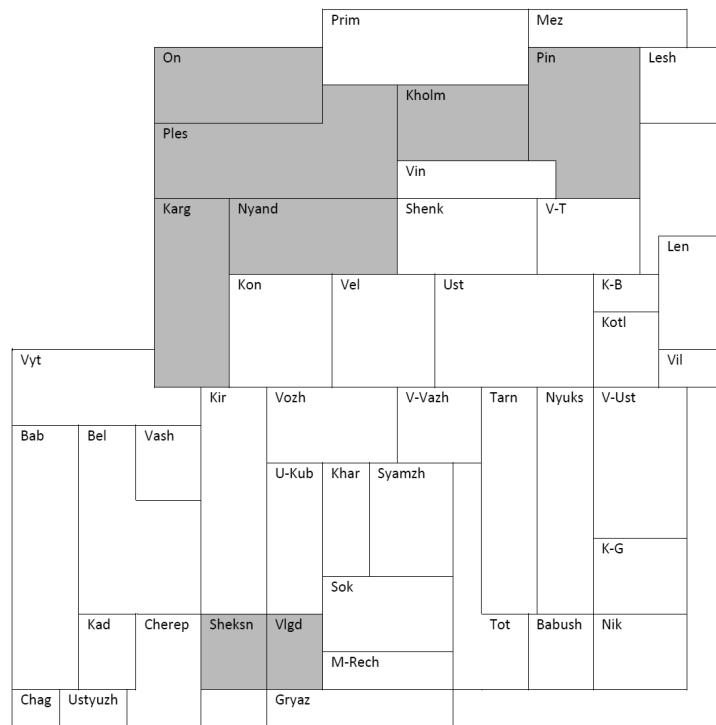
Лём, math (Vozh), *Лема*, river (K-B, Vyt), *Лёма*, forest (Bel), *Лембогомо*, marsh, *Лемозеро / Лямозеро*, lake (Vyt), *Лёмгора*, field (Pin), *Леменъга*, river (Vel), village (Nik), *Леменъги*, forest (V-Ust), *Леменъгский Кейд*, river (Babush), *Лемья*, village (Cherep).

Cf. Karelian *lemi* ‘swamp, swampy place in the marsh, bog’, Lude *lemi*, *lemu* ‘mud, bog moss in the marsh’ (Mullonen 2008: 14).

Номелга, river (Sheksn, Vlgd), *Номозёра*, lake, *Номус*, river (Pin), *Номозеро* (Karg, Nyand, On, Pin, Ples, Sheksn), *Номованга*, math, *Номомох*, *Ном(о)ручей* (On), *Номручей* (Nyand).

Cf. Finnish, Karelian *nuotta*, Lude *nuot(te)*, Veps *not* ‘drag-net’ (SSA 2: 241).

Abbreviations

Districts of Arkhangelsk Oblast		Districts of Vologda Oblast	
Karg	Kargoposky	Bab	Babayevsky
K-B	Krasnoborsky	Babush	Babushkinsky
Kholm	Kholmogorsky	Bel	Belozersky
Kon	Konoshsky	Chag	Chagodoshchensky
Kotl	Kotlassky	Cherep	Cherepovetsky
Len	Lensky	Gryaz	Gryazovetsky
Mez	Mezensky	Kad	Kadujsky
Lesh	Leshukonsky	K-G	Kichmengsko- Gorodetsky

Nyand	Nyandomsky	Khar	Kharovsky
On	Onezhsky	Kir	Kirillovsky
Pin	Pinezhsky	M-Rech	Mezhdurechensky
Ples	Plesetsky	Nik	Nikolsky
Prim	Primorsky	Nyuks	Nyuksensky
Shenk	Shenkursky	Sheksn	Sheksninsky
Ust	Ustyansky	Sok	Sokolsky
Vel	Velsky	Syamzh	Syamzhensky
Vil	Vilegodsky	Tarn	Tarnogsky
Vin	Vinogradovsky	Tot	Totemsky
V-T	Verkhnetoyemsky	U-Kub	U-Kubensky
		Ustyuzh	Ustyuzhensky
		Vash	Vashkinsky
		Vlgd	Vologodsky
		Vozh	Vozhegodsky
		V-Ust	Velikoustyuzhsky
		V-Vazh	Verkhovazhsky
		Vyt	Vytegorsky

References

- Kabinina 2011** = Н. В. Кабинина. *Субстратная топонимия Архангельского Поморья*. Екатеринбург: Издательство Уральского университета.
- Makarova 2012** = А. А. Макарова. *Русская озерная гидронимия Белозерья: системно-функциональный аспект*: дис. канд. филол. наук. Екатеринбург.
- Mamontova, Mullen 1991** = Н. Н. Мамонтова, И. И. Муллонен. *Прибалтийско-финская географическая лексика Карелии*. Петрозаводск: Карельский научный центр РАН.
- Matveyev 2001–2007** = А. К. Матвеев. *Субстратная топонимия Русского Севера*. Ч. 1–3. Екатеринбург: Издательство Уральского университета.

- Mullonen 2008** = И. И. Муллонен. *Топонимия Заонежья: словарь с историко-культурными комментариями*. Петрозаводск: Карельский научный центр РАН.
- SKES** = *Suomen kielen etymologinen sanakirja* 1955–1981. O. I–VII. Helsinki: Suomalais-Ugrilainen Seura.
- SSA** = *Suomen sanojen alkuperä* 1992–2000. O. 1–3. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- SVJ** = М. И. Зайцева, М. И. Муллонен 1972. *Словарь венского языка*. Ленинград: Наука.

Anna Makarova: Ődagumeresoomõ kotonõimeeq Urali Ülikooli kotonõimeuurmiskäuke failõn

Urali Ülikool (Jekaterinburgin, Vinnemaal) om 1961. aastagast tennüq kotonõnimmi uurmisõ välitöid vanno vinne-soomõ-ugri kontaktallo päale ja kofanuq Põha-Vinnemaalt inämb ku 800 000 kotonõnimeteedüst. Soomõ-ugri kiiliga köüdet matõrjaali om tuust 20% ümbre. Inämbüs tuust ommaq Põha-Vinne-maa substraatkotonõimeq, mil ommaq õdagumeresoomõ, saami ja volgasoomõ juurõq.

Inämbüs koäftast teedüssest om pant elektroonilistõ teedüs-kokko, miä om luud Microsoft Accessi põha päale. Elektrooni-lidsõl teedüskogol om mitmit hüvvi võimalusisi, sääl ommaq antuq objekti geograafilinõ koton, üleskorjamiskoton, objekti tüüp ja (mõnikord) seletüs vaihökõrra kotsilõ töisi kotonõime-süsteemi objektega (nimmi semantiliseq ködüuseq ja objekte ruumilidsõq vaihökõrraq), nimmi üleskorjamisõ konteksti q uten keelejuhtõ seletüisiga, sõnavarateedüskokõ lättenäütämiseq. Nimeq ommaq rühmitedüq piirkunna, maakunna, umavalitsusõ, objektitüubi (nt jõõq, järveq) jms perrä.

Kirotuõn võetasõq kokko uurmiskäigel käünüisi tiidläisi uurmistulõmusõq, miä pututasõq õdagumeresoomõ nimmi are-aaltunnussit ja aoluuliidsi kihtõ. Seo om õkva köüdet keelekaartõ luumisõga, midä om Urali Ülikooli kotonõimeuurmiso aoluun pallo tett. Kõgõ põhaligumb noist om keelekaart, miä

lövvüs Aleksandr Matvejevi raamatun “The Substrate Toponymy of the Russian North” (Matvejev 2001–2007). Kimmä etü-moloogiaga õdagumeresoomõ alospõhaga nimmi korpus lupa teeduskogost tetäq edesi otsmisi tõisi säänestmuudu nimmi ko-tsilõ, et saiaq ettekujotust näide levialast.

Tähüssõnaq: Vinne kiil, õdagumeresoomõ keeleq, substraattoponüümid, hüdronüümid, kohanimeandmebaasid, nimetamismallid, geolingvistika

Märksõnad: Vene keel, läänemeresoome keeled, substraattoponüümid, hüdronüümid, kohanimeandmebaasid, nimetamismallid, geolingvistika

Anna Makarova: The Toponymy of the Balto-Finnic Origin in the Files of the Toponymic Expedition of the Ural University

Since 1961, the Toponymic Expedition of the Ural University (Yekaterinburg, Russia) is conducting field work in the areas of long-standing Russian – Finno-Ugric contacts. The volume of the collected material regarding the toponymy of the Russian North is more than 800 000 units. Data associated with the Finno-Ugric languages by its origin take about 20%. It primarily refers to the substrate toponymy of the Russian North, and had Balto-Finnic, Saami, Volga-Finnic origin.

Most of the collected data are inserted into the electronic database created on the platform of Microsoft Access. Electronic database retains the advantages specific to paper files: geo-reference to the object, reference to the object type and location of fixation, and (optionally) specification of the relationships with other objects in toponymic system (semantic connections of the names and the spatial relationships of these objects), recording contexts of the names with explanations received from local residents, references to lexical database. Names are grouped by

region, district, locality, object type (for example, only rivers or lakes and rivers are selected for the research), etc.

The article summarises the results of the studies conducted by the expedition team, concerning areal features and historical layers of the Balto-Finnic names. This question is directly linked to the attempts to create linguo-ethnic maps. There were several of such maps in the Ural toponymic research school history. The most comprehensive one is the linguo-ethnic map suggested in Matveyev's "The Substrate Toponymy of the Russian North". The version of linguo-ethnic map of Archangelsk Pomorye is suggested in Kabinina's "The Substrate Toponymy of the Arkhangelsk Pomorye". Another experience of linguo-ethnic map was offered in my study on the lake hydronymy of Belozerye. The corpus of the names of Balto-Finnic origin with established etymology allows using the database for further search of similar names in order to establish the area of the corresponding base.

Keywords: Russian language, Balto-Finnic languages, substrate toponymy, hydronymy, toponymic databases, naming patterns, geolinguistics

Anna Makarova, Filoloogiatidüisi kandidaat, Uurali Ülikooli (Jekaterinburg, Vinnemaa) vinne ja üledse keeletiidüse osakunna kotusõnimmi labori insinür. Uurmisalaq: kotusõnimeq, soomõugri substraat, kiili kokkoputmisõq. Tiidüsvälläändõ: «Вопросы ономастики» ("Kotusõnimeküstümuseq") toimõnduskogo liigõq. Kandidaadiväitekirä teema: "Vinne Belozerje järvenimeq: süsteematalinõ ja funktsionaalnõ läühinemine" (2013).

Anna Makarova, Candidate of Philological Sciences, engineer, Toponymic Laboratory, Department of the Russian Language and General Linguistics, Ural Federal University (Yekaterinburg, Russia). Fields of scientific work: toponymic studies, Finno-Ugric substrate, language contacts. Member of the editorial board of scientific publications: *Voprosy onomastiki* (*Prob-*

lems of Onomastics). Dissertation “Russian Lake Names of Belozerye: Systemic and Functional Approach” (2013).

Ural Federal University, Lenina av. 51, office 306
620000 Yekaterinburg, Russia
toponimist@yandex.ru

VÕRU JA SETO KEELEKORPUS¹

SULEV IVA

Sissejuhatus

On üldiselt teada, et tänapäeva maailmas ei saa säilida ega jätkusuutlikult areneda keeled, millele pole loodud vähimatki keeletehnoloogilist tuge. See kehtib ka võru ja seto keele kohta, mis on 2009. aastal kantud UNESCO ohustatud keelte nimekirja (vt UNESCO 2009a). Setokeelne leelotraditsioon on samas kantud ka UNESCO maailma vaimse kultuuripärandi nimekirja (vt UNESCO 2009b). Nüüd, kui eesti keeletehnoloogias on saavutatud eesti kirjakeelele keeletehnoloogilise toe loomisel juba arvestatav tase, on igati loomulik ja tänuväärsne rakendada loodud baasi ja kogemusi ka Eesti põliste kohakeelte revitaliseerimisel.

Eesmärk

Võru Instituudi Võru ja seto keelekorpu projekti eesmärgiks on ette valmistada võru ja seto keelele keeletehnoloogilise toe loomist läbi võru ja seto keeleressursside koondamise ja süsteemiseerimise ühtseks keelekorpuks. Võru ja seto keele arenamist ja laialdasemat kasutamist on peetud tähtsaks nii kohalkul tasandil, näiteks maakondade ja omavalitsuste arengukavades, kui ka riiklikult, näiteks Võru Instituudi töö, kultuuriministeeriumi Vana Võrumaa ja Setomaa programm, Eesti keele strateegia ja keelseaduse sätted eesti keele piirkondlikest erikujudest. Võib öelda, et Võru ja seto keelekorpu loomine täidab otsetsemalt või kaudsemal kõigi nende institutsioonide ja programmide eesmärke.

¹ Kirjutises on antud ülevaade Võru Instituudi läbiviidud ja riiklikust programmist Eesti Keeletehnoloogia aastatel 2011–2014 rahastatud projektist Võru ja seto keelekorpus (EKT13).

Keeletehnoloogiline esmavajadus ja olemasolevad ressursid

Keeletehnoloogiline esmavajaduse võru ja seto keele puhul oleks võru kirjakeelel ja kirjalikul seto keeles põhineva kleepurkuse ja sellest lähtuva võru-seto automaatkorrektuuri ja -poolitaja jt vajalike rakenduste loomine. Teatud alus selleks tööks oli loodud juba 1995. aastal ilmunud doktoritöös seto verbi grammatika ja sõnastikega (Toomsalu 1995), oma grammatikaosas suuresti sellest lähtunud võru-eesti sõnaraamatu (Iva 2002) ja praegu koostamise lõppjärgus oleva eesti-võru sõnaraamatuga, mis sisaldavad nii võru, seto kui ka laiemalt lõuna-eestilisel kleepasutusel põhinevat võru kirjakeele sõnavara ja grammatikat. Keeletehnoloogiliseks uurimis- ja arendustööks vajalik võru kirjakeele muutemorfoloogia põhjalikum käsitlus leidub doktoritöös Võru kirjakeele sõnamuutmissüsteem (Iva 2007), kuid väga kasulik eeltöö on selleks tehtud ka EKI-s morfoloogiliselt märgendatud korpuseks arendatud Salme Nigoli Hargla konsonantismi (Nigol 1994) käsitluse näol. Hulgaliselt morfoloogiliselt märgendatud võru ja setu tekste leidub TÜ murdekorpuses (vt Murdekorpus) ja suulise kõne korpuses (vt Suulise kõne korpus).

Keelekorpuse projekti tööülesanne

Esimese etapina võru ja seto keeleressursside koondamine, süstematiseerimine ja täiendamine ühteks keelekorpuseks ja vajalike kasutajaliidest loomine ning edaspidi loodud korpuse täiendamine ja laiendamine ning selle põhjal keeletehnoloogiliste rakenduste (automaatkorrektuur, poolitaja jm) loomine ongi olnud keelekorpuse projekti tööülesandeiks.

Lisaks nimetatud ressurssidele on korpusele lisatud võru ja seto ajakirjandustekstide osa (ajalehtede Uma leht ja Setomaa elektrooniliste arhiivide sisu põhjal) ja Võru Instituudis säilitatakse võru kirjakeele allikate osa (õpikute, ilukirjanusteoste jm elektrooniliste tekstide põhjal). Mitmesuguste kogutud eesti-võru kakskeelsete tekstide põhjal on alustatud eesti-võru paralleelkorpuse ja masintõlkerakenduse loomisega.

Koostöös TÜ murdekorpuse ja suulise kõne korpuse arendajatega on korpusele liidetud seal olemasolevat võru ja setu materjali nii tekstina kui helifailidena. Keeleressursside kogumise ja litereerimise osas on tehtud koostööd TÜ Lõuna-Eesti keele- ja kultuuruuringu keskusega. Korpusega on liidetud ka Triin Iva magistritöö (2002) raames tehtud teadaolevalt ainsad võru väikelastekeele videoosalvestised.

Nii kirjalikke kui suulisi keeleressursse tuleb lisaks olemasoleva materjali koondamisele ja süstematiserimisele pidevalt täiendada uue keelematerjali kogumise, litereerimise ja märgendamisega. Korpuse suulise kõne pool on mõeldud eelkõige suulise kõne uurimiseks, kuid on kasutatav ka laiemalt keeleteaduse ja -arenduse huvides. Osa helisalvestistest on kasutatavad võru-keelse kõnesünteesi arendamisel.

Võru ja seto keelekorpuse töörühma on kuulunud tööde planeerija ja juhendajana Sulev Iva, keeletööde (tekstide kogumine, korrastamine, helisalvestus, litereerimine jm) tegijaina Mariko Faster, Tiaa Allas, Grethe Juhkason, Triin Iva, Laivi Org, Maike-Liis Rebane, Agu Vissel; keeletehnoloogia ja programmeerimise spetsialistidena Kristian Kankainen, Kaur Männamaa, Ants Aader ja Eleri Aedmaa ning nõuandjatena Tiit Hennoste ja Liina Lindström.

Mis tehtud, mis teoksil

Allpool on kokuvõtlikult toodud senise, aastatel 2011–2014 tehtud korpusetöö põhilised tulemused eraldi Võru ja seto kirjakeele ning suulise kõne allkorpuuse osas.

Kirjakeel

- Ajakiranduskorpuses 1 269 000 sõna, sellest:
 - Uma Lehe korpus – ca 762 000 sõna
 - Ajalehe Setomaa korpus – seto keeles 279 000, eesti keeles 228 000
- Ilukirjandus (ka õppre ja tarbekirjandus) ca 100 000 sõna
- Eesti-võru paralleelkorpus ca 20 000 sõna

Suuline keel

- Heli- ja videosalvestatud ca 50 tundi uusi argivestlusi.
- ca 27 tundi võru väikelastekeele videosalvestisi,
- ca 8 tundi TÜ murdekorpuse setokeelseid intervjuusid.
- Mõned võrukeelse suveülikooli ettekanded.
- Kõigist salvestistest litereeritud ca 121 000 sõna.

Ilukirjanduskorpuse ja paralleelkorpuse maht kasvab 2014. Aasta lõpuks vähemalt kahekordseks. Ka teisi allkorpusi on kavas edaspidi uue tekstimaterjaliga täiendada.

Kasutajaliidesed

- Suulise köne otsimootor – teaduslikel eesmärkidel kasutamiseks (juurdepääs parooliga): <http://keel.ut.ee/voru/>
- Võru-seto kirjakeele korpus – vaba juurdepääsuga otsingumootorid:
 - Uma Leht: <http://www.murre.ut.ee/otsing/voru.php>
 - Setomaa: <http://synaq.org/seto>

Tuleviku- ja koostööplaanid

Lähematest plaanidest on kavas ja juba ka alustatud kõigepealt ilukirjanduse allkorpuse ning eesti-võru paralleelkorpuse arenemine. Mõlema puhul tuleb korjata juurde lähtetekste, muuta tekstiarhiivi korpuseks ja teha kasutaarides. Samuti on juba alustatud ja on plaanis jätkata eesti-võru masintõlke prototüübi ja katserakenduse loomisega. Kõigi nende tööde esmased tulemused kõigile vabalt kättesaadavate kasutajaliideste näol peavad valmima 2014. aasta lõpuks.

Pikemas perspektiivilis on plaanis võrukeelse sünteesköne prototüübi loomine koostöös EKI könesünteesi töörühmaga. Selle ettevalmistamiseks ja vajaliku könekorpuse loomiseks on juba tehtud ühe keelejuhi (Agu Visseli) poolt sisse loetud kõrgekvali-

teetsed studiohelisalvestised kogu Võru-eesti sõnaraamatu materjalist. Viimased on ühtlasi liidetud kõigile vabalt kuulatavate helilinkidena Võru-eesti sõnaraamatu internetiversioonile (vt <http://synaq.org>).

Võru keele morfoloogiaanalüsaatori ja spelleri loomisel on plaanis teha koostööd TÜ ja Tromsø Ülikooli ühisprojektiga “Saami-Eesti keeletehnoloogia-alane koostöö: sarnased keeled, ühesugune tehnoloogia”.

Allikad

- Iva, Sulev 2002a:** *Võro-eesti synaraamat. Võro Instituudi Toimõndusõq* 12. Võro.
- Iva, Sulev 2007:** *Võru kirjakeele sõnamuutmissüsteem*. Dissertationes Philologiae Estonicae Universitatis Tartuensis 20, Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Iva, Triin 2002:** Eesti ühiskeele mõjutused võru keeltes. – Väikeisi kiili kokkuputmisõq. Karl Pajusalu ja Jan Rahman (toim). *Võro Instituudi Toimõndusõq* 14. Võro, 84–92.
- Murdekorpus** = Tartu Ülikooli Eesti murrete ja sugulaskeelte andmebaas: <http://www.murre.ut.ee/murdekorpus/>
- Nigol, Salme 1994:** *Hargla murraku konsonantism*. Tallinn; EKI korpus: <http://www.eki.ee/dict/hargla/>
- Setomaa** = Ajalehe Setomaa internetiversioon: <http://setomaa.ee>
- Suulise kõne korpus** = Tartu Ülikooli suulise kõne korpus: <http://www.cl.ut.ee/suuline/Korpus.php>
- Toomsalu, Ülo 1995:** Setu verbi grammatika ja sõnastikud. Tallinn.
- Uma Leht** = Uma Lehe internetiversioon: <http://umaleht.ee>
- UNESCO 2009a** = UNESCO Atlas of the World's Languages in danger: <http://www.unesco.org/culture/languages-atlas/en/atlasmap/language-id-422.html>
- UNESCO 2009b** = UNESCO. Culture. Intangible Heritage. Se-to leelo: <http://www.unesco.org/culture/ich/index.php?RL=00173>
- Võru ja seto keelekorpus** – eestikeelne koduleht (Võru Instituut): <http://wi.ee/index.php/keelekorpus-vro>

Võru ja seto keelekorpus – võrukeelne koduleht (Võru Instituut): <http://wi.ee/index.php/keelekorpus-vro>

Võru ja seto keelekorpus – inglisekeelne koduleht (Eesti Keeletehnoloogia Riiklik Programm): <https://www.keeletehnoloogia.ee/e>

Sulev Iva: Võro ja seto keelekorpus

Võro ja seto keele arõndamist ja laembat pruukmist om peet tähtsas nii paigapäälitsel ku riigi tasõmõl. Om häste teedäq, et seo ilma aigo saa-ai ello jäiäq ega kõrdapiten arõdaq keeleq, mille olõ-õi luud määnestki keeleteknoloogilist tukõ. Taa käü ka võro ja seto keele kotsilõ, miä ommaq 2009. aastagal kannõduq UNESCO ohon kiili nimekirjä. Setokeeline leelo om samal aol võet ka UNESCO maailma vaimlidsõ kultuuriperändüse nimekirjä.

Võro ja seto keelekorpust tetäs Võro Instituudin kuuntüün Tartu Ülikooli murdõkorpusõ, kõnõldu keele korpusõ ni Lõunõ-Eesti keele- ja kultuuriumriisi keskusõga. Projekti tsihis om ette valmistaq võro ja seto keelele keeleteknoloogilidsõ toe (õigõkiräparandaja, poolitaja, massintõlgõq, kõnnõsüntesaatri jt tarvilidsõq rakõndusõq) luumist läbi võro ja seto keeleressurssõ kokkokorjamisõ ja naidõ ütes keelekorpusõs kõrraldamisõ.

Projekti päämädes tulõmusõs om Võro ja seto keelekorpus, miä sais kuun katõst põhilidsõst allkorpusõst: võro ja seto kiräkeele ja kõnõldu keele korpusõst. Kiräkeele korpusõn om kõõ inämb aokirändustekste, a ka ilo- ja opikiränduse tekste. Kõnõldu keele korpusõn om kõõ inämb võro ja seto keele vaba jutu heltüülesvõttit, a ka küsütelemiisi, ettekandit ni muid helü- ja videoülesvõttit ja naidõ üleskirotuisi. Korpust tävvendedäs kõik aig vahtsidõ tekstega ja korpusõ tarvitamisõ luvvas otsimoodoriid jm pruukjaliitit.

Korpusõ kodoleht võro ja eesti keelen lövvüs aadrõsi pääl:

<http://wi.ee/index.php/keelekorpus-vro> (Võro)

<http://wi.ee/index.php/keelekorpus-et> (Estonian)

Tähüssõnaq: keelekorpusõq, keeleteknoloogia, võro kiil, seto kiil, eesti kiil

Märksõnad: keelekorpused, keeletehnoloogia, võru keel, seto keel, eesti keel

Sulev Iva: Võro and Seto Language Corpus

The promotion and broader use of the Võro and the Seto language is considered important both on the local and the national level. It is generally accepted that in the present-day world the language technology support plays a crucial role in the survival and sustainable development of languages. This is also true about the Võro and the Seto language which in 2009 were included in the UNESCO's list of endangered languages. Besides, the Seto leelo (the Seto traditional way of singing) has been inscribed in the UNESCO's Representative List of the Intangible Cultural Heritage of Humanity. The current project of Võro Institute includes the following partners: the Corpus of Estonian Dialects (University of Tartu), the Corpus of Spoken Estonian (University of Tartu) and the Centre for South Estonian Language and Cultural Studies (University of Tartu).

The goal of the project is to prepare the base for the development of language technology support (speller, hyphenator, machine translation, speech synthesizer and other vital applications) for the Võro and Seto language by collecting language resources and combining them into a uniform language corpus that can also be used in linguistic research.

The main outcome of the project is a corpus of the Võro and Seto language that is comprised of two subcorpora: a corpus of written language and a corpus of spoken language. The written corpus of Võro and Seto contains mostly the texts from newspapers, but also literary and educational texts. The corpus of spoken language contains mainly the recordings of Võro and Seto spontaneous speech, but also interviews, presentations and other types of audio and video recordings, as well as their transcriptions. The corpus will be constantly extended and

search engines will be implemented to facilitate the use of the corpus.

The homepage of the corpus can be found on
<http://wi.ee/index.php/keelekorpus-vro> (in Võro) and
<http://wi.ee/index.php/keelekorpus-et> (in Estonian).

Keywords: language corpora, language technology, Võro, Seto, Estonian

Sulev Iva, Ph. D, Võro Instituudi tiidri. Põhilidsõq uurmisalaq ommaq foneetikan Võro kurgupeethelü, fonoloogian vabahe-lükokkokõla ja astmõvaeldus, morfoloogian võro kiräkeele sõna-muutmiskörd (väütekiri aastast 2007), sõnavara alal Võro-eesti sõnaraamadu kokkopandminõ. Parhilla ommaq põhilidsõq projektiq Võro ja seto keelekorpus ni Saami-Eesti keeletekno-loogia ütistüüpprojekt.

Sulev Iva, PhD, researcher, Võro Institute. The main research topic in phonetics has been the Võro glottal stop, in phonology vowel harmony and grade alternation, in morphology inflectional morphology of the Võro literary language (PhD thesis from 2007), in lexicography the composing of the Võro-Estonian dictionary. The main ongoing projects are the Võro and Seto Language Corpus and the co-operation project in the Sami-Estonian language technology.

Võro Instituut, Tarto hulits 48, 65609 Võro, Eesti

Võro Instituudi toimõnduisist om innemb ilmunuq:

Nr 1 Ōdagumeresoomõ lõunapiir.

Toimõndanuq Karl Pajusalu ja Jüvä Sullõv. Võro, 1997.

Nr 2 Ku kavvas Setomaalõ seto rahvast jakkus.

Toimõndanuq Külli Eichenbaum. Võro, 1998.

Nr 3 Lõunaeesti keelest ja kiräkeelest.

Toimõndanuq Nele Reimann ja Tõnu Tender. Võro, 1998.

Nr 4 Ōdagumeresoomõ väikuq keeleq.

Toimõndanuq Jüvä Sullõv ja Karl Pajusalu. Võro, 1998.

Nr 5 Tiidüs ja tõdõ. Märgütüisi.

Toimõndanuq Enn Kasak ja Jaan Kangilaski. Võro, 1998.

Nr 6 Ōdagumeresoomõ veeremaaq.

Toimõndanuq Karl Pajusalu ja Tõnu Tender. Võro, 1999.

Nr 7 Võro kirändüse luumine.

Toimõndanuq Kauksi Ülle ja Nele Reimann. Võro, 2000.

Nr 8 A kiilt rahvas kynõlõs.

Toimõndanuq Kadri Koreinik ja Jan Rahman. Võro, 2000.

Nr 9 Tiijuhf ABC kiräoppusõ manoq.

Nele Reimann. Võro, 2000.

Nr 10 Ōdagumeresoomõ piirisüämeq.

Toimõndanuq Karl Pajusalu ja Jüvä Sullõv. Võro, 2000.

Nr 11 Ōdagumeresoomõ ütistüseq.

Toimõndanuq Karl Pajusalu ja Jan Rahman. Võro, 2001.

Nr 12 Võro-eesti synaraamat.

Kokko pandnuq Jüvä Sullõv. Tarto-Võro, 2002.

Nr 13 Võromaa kotussõnimist.

Mariko Faster ja Evar Saar, toimõndanuq Peeter Päll. Võro, 2002.

Nr 14 Väikeisi kiili kokkoputmisõq.

Toimõndanuq Karl Pajusalu ja Jan Rahman. Võro, 2002.

Nr 15 Õdagumeresoomõ hummogupiir.

Toimõndanuq Karl Pajusalu ja Jan Rahman. Võro, 2003.

Nr 16 Kiil ja hindätiidmine.

Toimõndanuq Karl Pajusalu ja Jan Rahman. Võro, 2004.

Nr 17 Piirkultuuriq ja -keeleg.

Toimõndanuq Karl Pajusalu ja Jan Rahman. Võro, 2005.

Nr 18 Mitmõkeelisüs ja keelevaihtus õdagumeresoomõ maiõ pääl.

Toimõndanuq Helen Koks ja Jan Rahman. Võro, 2006.

Nr 19 Seto sõnastik.

Julius Mägiste, toimõndanuq Mariko Faster. Võro, 2007.

Nr 20 Õdagumeresoomõ kodo.

Toimõndanuq Helen Koks ja Jan Rahman. Võro, 2007.

Nr 21 Kuis eläs mulgi, saarõ ja võro kiil?

Külli Eichenbaum ja Kadri Koreinik. Võro, 2008.

Nr 22 Koolitus ku keele ja kultuuri umamoodu hoitja.

Toimõndanuq Jüvä Sullõv. Võro, 2008.

Nr 23 Kirändüs/kiil veidembüsen.

Toimõndanuq Jüvä Sullõv. Võro, 2009.

Nr 24 Väikuq keeleq mitmõkeelitsen ütiskunnan.

Toimõndanuq Jüvä Sullõv. Võro, 2010.

Nr 25 Ruum, kotus ja kotussõnimeq.

Toimõndanuq Jüvä Sullõv. Võro, 2011.

Nr 26 Õdagumeresoomõ piiriq.

Toimõndanuq Jüvä Sullõv. Võro, 2012.

Nr 27 Kiili rikkus ja elojud.

Toimõndanuq Jüvä Sullõv. Võro, 2013.